

פרק רביעי

להודיע מהו דרך ה'.

קשר נפרץ ואמץ עד יראה עולמו בחייו, כאומרים חז"ל על כיתא בזה אשרך גדול הדוד שעולמך ראית בחיך [עי' ברכה ז.].

ע"פ המדרגות האלה שהם ד' כמדרגות הסולם אשר ראה יעקב אבינו ע"ה [כ"ב המ"ג ח"ב פ"י כשם תחומא ולפינו לא נמצא] אנו מתפללין בכל יום, אחרי הזכירתו החסד הגדול אשר עשה לנו בוראנו יתברך בתתו אלינו תורתו הקדושה למען שמו הגדול ובזכות אבותינו, אהבת עולם אהבתנו וכו' ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד [לשמד ולעשות] וכו', הרי הזכירו ב' מדרגות, עשיית המצות, ותלמודם, והתנו על הכל בלב שלם ובאהבה, אח"כ הזכירו המדרגה הג' [האר עיניו וכו'] והוא ידיעת מעמי המצות, אשר באלה האנשים רחוקים מאד כרחוק מרחק ממערב.

א"ת"ה [איה] ה' אלהים אך יתפאר בחכמת התורה ואינם יודעים שום טעם למצות אלהינו כ"ה כי אם דברים קלים מאוד אשר כרו משכלם הנקל, (ה) אשר לפי

ואחריו אשר הרימותי המכשול ונגלתה דרך ה' העולה לבית אל ונעשית המסילה מאלה, והוא כי תבלית המבוקש מאת בני התורה אשר קבלוה כהר סיני הוא עשיית מצותיה בלב שלם וידיעת תלמודה על פה כאומרים [גיתן ס:] על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית לא כרתי אתך ברית כי אם על דברים שעל פה, ואמרו [מסכת ג.] אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. ואחרי התמידו זמן רב יעלו על לבו שני דברים, הא' הוא העיקר אהבת ד' ויראתו ורחוק אמונתו אשר התחזקו בשכלו מצד המעשים הטובים, הב' לשיטת שכלו ובהירותו מצד היותו מפלפל בשרשי מצות אלהיו כי בהם מן הפלפול העצום והדקדוק הרב אשר לא ישוער. ואלה השני עומדים יבינו את נפשו להרשים בה אמיתיות התורה וסודותיה כאומרים ז"ל [אבות פ"א א] כל העוסק בתורה לשמה מגלין לו רזי תורה ונעשה כמעין שאינו פוסק את מיטו וכנהר המתגבר והולך, וידבק בו האור האלהי ויהיה מבני עליה ויחזור להתרבה באהבת הש"י אהבה רבה ועצומה, ולהתקשר בקשר המצות

מעין גנים

ואיפסקא הלכתא אין טעם למצות (ג). אבל אם עיני בשר לך כודאי תחויב להתבונן שחובה עלינו לבקש טעם למצות ע"פ פשטים ורמזים ודרושים וסודות התורה המסורים בידינו ע"פ הקבלה האמיתית (לא ע"פ סברות הכדורים והכוזבים של

פרק רביעי

(ה) אשר לפי דבריהם. מ"ש המחבר שאינם יודעים שום טעם למצות אל תבלה ברוחך לומר הנה זה סותר מה שכתבנו לעיל כדברינו כמה פעמים דהעיקר הוא העשייה כאשר צונו ה' אלהינו,

דבריהם יתרון הפילוסופים על נביאי ה' כיתרון האור מן החשך, כי כאשר יוקשו התועלויות היוצאים ממצות התורה לפי דעתם אל ספר המדות שעשה ארסמו ראש חכמי יוון, יהיו כתבן את הבר, ואת היתה סבה למאום התורה והמצות בעיניהם ובעיני כל שומעיהם ולחשוב כי עבר רוח ה' מאת חכמי התורה אל חכמי הפילוסופים, וגם מידעת שמותיו של הקב"ה סרו לגמרי, ואין פתי וסכל בעולם שיסכול (פי' שיהיה סכל ולא יבין) שזהו התכלית העליון בתורה התמימה והקדושה אשר היא שמותיו של הקב"ה כאומרו אשגבנו כי ידע שמי, והם רקים לגמרי מזאת החכמה ומלעיגים עליה. ואם הש"י (יהי) נזר עלי עוד אכתוב פני ליצנותם על זה, ר"ל מי הביאם אל הלעג ואל הקלם על חכמי הקבלה (להלן פ"א).

ואחזקו אל הענין כי מרוב שיחי וכעסי דברתי עד הנה, קנאת ה' צבאות

תעשה זאת לפסוק תמיד בדברי לנשכם ככלב. חקנו אנשי כנה"ג והאידה עינינו בתורתך על המדרגה הנ', ויש לך לתמוה וכי מי שלמד ולימד (ג) כל התורה בלב שלם עדיין הוא בחושך שאנו מתפללים והאידה עינינו, והתשובה כי זה נאמר על מעמי המצות אשר אנו עושים ויודעים תלמודם ואין אנו יודעים מעמם. אנו מתרחקים משעמנו ואכילת חזיר, וכאשר ישאל היצר או אומות העולם מה מעם, אין לנו תשובה אחרת כי אם ככה צוה לנו בראנו, והוא תשובת עמי הארץ לא יעשו כן חכמי הפילוסופים כי יתפארו בחכמתם לשעתם בפני כל שר וארון ויחשבו חכמים, וכבר כתבתי שלזה אמר דוד ע"ה (תהלים ס"ב) כך במחתי אל אבושה (ג) הקדמה לשאלת ידיעת דרכי השם יתעלה (שם, דרך ד' הדיעני ונ"ו) שהם מעמי המצות כאומרו דרכך ה' הודיעני, וכאשר ידע אלינו מעמי המצות וידיעת השמות אשר הם הכל דבר אחד

מעין גנים

הפלוסופים), אבל צריך האדם לידע שלא יסמוך את עצמו שכבר השיג כל טעם המצות, דכיון דהמצות הם שכל אלקי ורצונו ית"ש, והוא ורצונו חד הוא, א"כ אין סוף לטעמיהם, על כן הגם דלפי הטעם הנראה לרעתו יעלה על מחשבתו באיזה זמן ואופן במקום זמן פטור מהמצוה, חלילה לו לפטור את עצמו, כי הגם שהשיג הוא איזה טעם, ובאמת לפי הטעם יורה שכלו לפטור ולשנות מהמצוה באיזה זמן ומקום, אבל הנה יש עוד טעמים כמוסים לאין סוף ותכלית, ובהכרח הוא לעשות תמיד המצוה כלי פטור בשום פעם, ומה שהשיג ע"פ

קבלת התורה האמיתיות אשרי חלקו אם מכיון הטעם כי זה כל האדם, ויתר הדברים הלא הם כתובים אצלינו בספרי דרך פקודיך עמוד עליו (סד):

(ג) כל התורה בלב שלם. היינו ר"ל שמתחלה אנו מתפללין ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, הרי כל התורה כולה, ואח"כ שוב אנחנו מתפללין והאר עינינו במצותך. כן הוא גירסת ונוסח ספרד: (ג) הקדמה. ר"ל קודם ששאל דרכך ד' הודיעני אמר כך בטחתי וכי':

[כסכת ז.], העפרותיהם התלמד המצות, וההנאה ידעת מעמם, כמו שאמר בפירוש עתיד הקב"ה לגלות להם לישראל מעמי תורה [כמ"ד י"ו], וזו היא ההנאה מזיו השכינה.

וזה משל הקרוב להבין זה, למלך ציוה לעבדיו להזמין כלי נחשת

שיעבדוהו בהם ושהוא יחזירם יותר יקרים מזהב ומפז רב על דרך גם, כי כפי ריבוי הכלים תהיה מעלת האיש ביום עשות המלך הנסים. וכן כתיב ע"י אחרון הנביאים [מלאכי ג טו] אז נדברו ידאי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו וכו', והיו לי ליום אשר אני עושה סגולה וחמלתי עליהם וכו', ואח"כ פירש במה יהיה הדבור אשר יקשיב השם יתברך ויכתב בספר זכרון לפניו, זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חוקים ומשפטים, (ד) ספר השמע וספר הנפש ומה שאחר [הצבע] לא נאמר כי אם חוקים ומשפטים, אמת כי אלה החכמות הם ככלי כסף בזה העולם ויכלו להשתמש בהם ולהתפאר (ה) משא"כ במצות, אבל כבר ידעת שכר

יקראו אל ד' ויענם, ואמרו כל האומות רק עם חכם ונבון, וכבר התפקדו אלה האנשים גם על הפסוק [הה] והפכו בו דברי אלהים חיים, ועוד אכתוב עליו [פ"ז] אם יעזובי השי"ת למען שמו, ע"כ אמר והאירה עינינו במצותך. ואח"כ הזכירו המדרגה העליונה ממדרגת הסולם [פ"י הישיבה] והיא חוק האהבה בשם ית' ועוצם הקשר והדבקות היוצא והצומח מג' המדרגות, ודבק לבנו בתורתך ויחד לבבנו לאהבה וכו' למען לא נבוש, כאומרו בך במחתי אל אבושה.

ולפי שזאת המדרגה העצומה היא מדרגת האבות והנביאים אשר הם בעצמם מען לשכינה כאומרו והנה ה' נצב עליו, וכבר פסקה ממנו בעונותינו מכמה דורות, אחזור לדבר על המדרגה הג'. רע כי אפילו שלא יזכה האדם בחייו להיות מבני עליה, יש תקוה לאתריהו ויש שכר לפעולתיו, כי נאמן בעל מלאכתו להודיע סודות התורה אל הנפש אשר נקשרה במצות התורה ובתלמודה בעודה בחיים, אחרי הפרדה מהגוף. וזהו העוה"כ אשר הזכירו בדבריהם צדיקים יושבים ועטרוחיהם בראשיהן ונהגין מזיו השכינה

מעין גנים

בדוחק ור"ל מה שביאר חוקים ומשפטים הרי כבר התחיל בכל התורה, אבל רצה להשמיענו כי אלה החכמות שאינם בחוקי התורה הנה הם חשובים בעיני העולם הזה ככלי כסף שיוכלו להתפאר בהם, משא"כ במצות התורה שאי אפשר להשיג טעמיהם וא"א להתפאר בחכמתם בזה העולם, ויקשב ד' בעשייתן ויכתב בספר זכרון לפניו. ואותן

(ו) ספר השמע. ר"ל מה שאמר בכלל זכרו תורת משה עבדי מורה על כל התורה הן המצות שמשגיגים בהם איזה טעמים זה נקרא ספר הנפש היינו שמשגיג אותם שכל הנפש, וכן המצות שלא השיגו בהם טעם זה נקרא ספר השמיע היינו שמע סתם אפילו אינך משיג בהם טעם מה: (ז) משא"כ במצות. הלשון אינו מדוקדק, ונ"ל לפרש

מצות כהאי עלמא ליכא [קדושין לט:], וא"ר יוחנן היום לעשותם ומחר לקבל שכרם [עירובין כב.], וע"ז הזכירו אשרי מי שבא לכאן ותלמדו בידו אחרי אומרם ראיתי בני עלייה והמה מועטים [ואה פסחים ג.] והוא כאומר אע"פ שמעט בני עלייה הם אשר ראו עולמם בחייהם קוראים אל ד' והוא יענם והם מתפארים בעוה"ז ומתעלים לעה"ב, עכ"ז אשרי מי שבא לכאן ותלמדו בידו כי אע"פ שלא יראה עולמו בחייו יראהו אחרי המות, וע"ז הזכירו בכתובות עמי הארץ אינם חיים [סוכה קא:] ונצטער רבינו הקדוש ע"ז המאמר עד שמצא להם רפואה שהם מחזיקים די בני התורה.

וְדוּד ע"ה ביאר לנו כל זה בארוכה באותו המאמר הקדוש אשר התפלל בו אל הש"י יודיענו דרכיו שהם טעמי המצות,

כאומרו במקום אחר [תהלים קט יח] גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, ביאר אחרי כן [פי] אחי ריכך ד' הדיעני] המדרגה הג', לפי שלא יחשוב כי מי שלא השיג למדרגתה אבד תקותו (י) אחרי שזה התכלית העליון, מי זה האיש ירא השם (י) יהיה מושגח בעולם הבא והשגחה הפרטית אשר הזכרתי בדרוש הנה עין ה' אל יראוי למיחלים לחסדו, והנה אשר יבחר הש"י לא (ט) אשר יבחר ירא ה', ומה היא הדרך נפשו במוב תלך וכתו לו בניו אחריו (ט) הפך אל פניו ישלם לו, (י) וזהו השכר הגופני, אמנם הנפש אשר עליו אמר נפשו במוב תלך, סוד ה' ליראוי, כי בעוה"ז היה להם דבר הש"י סוד מופקד בלבם ילמדוהו ויעשהו אבל לא ידעו מעמו (יא) והקב"ה יודיעם לעה"ב כי הוא עצמו העולם הבא.

מעין גנים

שמשלמין להם בעוה"ז לרשעים הוא רק שכר לגוף: (יא) והקב"ה יודיעם. ר"ל זה הוא עיקר התענוג והעידון לעה"ב מה שמשגיגים השגה ברצונו ית"ש, היינו טעמי תורתו ומצותיו שהן המה רצונו ית"ש המתפשט להחיות כל הנמצאים והנצרים והנעשים, והוא התענוג הנמרץ אשר עין לא ראתה, והוא אומרם ז"ל לדעתו שכר מצוה מצוה [אבות פ"ד ב.], שהמצוה בעצמה הוא השכר של המצוה, דהנה המצוה הגשמיית הנעשית בעוה"ז, הנה יש לה ע"כ טעמים כמוסים להאיר מאורות בעולמות העליונים, למשל מצות האתרוג, הנה אתרוג הוא פרי גשמיית בעוה"ז, ובעולמות העליונים יש אודות הנקרא

המקיימים יהיו לו לעד לעתיד כאשר יודע להם טעמיהן, ואז יראו כי שם ה' נקרא עלינו כנ"ל: (י) אחרי. ר"ל משום הכי ביאר הרב שאינו כן, ואמר ע"ז: (י) יהיה מושגח בע"ה. ע"ז השיב יורניו בדר"ך יבחר, וכאשר מסיים הכוונה: (ט) אשר יבחר ירא ד'. ר"ל מי זה האיש ירא ה' יורנו בדרך יבחר, קאי בדרך יבחר על הש"י לא על ירא ד', ר"ל הש"י יורהו בדרך אשר יבחר בו כאשר יתבאר: (ט) היפך אל פניו ישלם לו. ר"ל היפך מה שנאמר ברשעים ומשלם לשונאו אל פניו וגו', שמשלם להם בעוה"ז המעט מצות שעשו ולא נשאר לעה"ב לנפשם ולבניהם אחריהם רק מה שיש להם תענוג בעוה"ז: (י) וזהו שכר הגופני. ר"ל מה

(ט) בצלם הכנה לדרך הא' רך החקירה,
 (י) והברית אשר חתם בשרנו הכנה לדרך
 השני כאומרים ז"ל [תנינא ג.] אסור ללמד תורה
 לעיל, וכה אבינו הראשון לזאת המעלה
 הנפלאה לו ולזרעו אחריו בעבור שהלך לדרך
 הראשון ולא מעה אדרכה עשה נפשות רבות
 מצד הדרך ההוא ורכים השיב מען והכניסם
 תחת כנפי השכינה, לפיכך זכהו הש"י בענן
 הב' הנפלא אשר בו יוכלו לזכות כל זרעו ולא
 יכרת מהם איש (יט) כי אם אלה הנבלים
 הנסונים מאחרי הש"י, כמאמר הנביא [שע"כ כה

ודע כי הדרך הראשון רך החקירה בו
 נשתלמו (יג) הדורות הראשונים, אבל
 היא רך ארוכה (יג) ומסוכנת [ומסוכנת], כי לא
 היה עולה בה כי אם יחיד ברזו (יז) כאשר
 אתה רואה בתורה, עד שחכמים קראו לאותם
 ב' אלפים ראשונים אלפי תהו [מנהיגין ז.].
 לבלתי המצא בהם כי אם אחד ברזו, כי
 הש"י יודע (טו) אם מצד מעשיו ואם מצד
 תורתו, ומצד מעשיו הוא הדרך הארוך
 והמסוכן בו, ומצד התורה הוא הדרך אשר
 הזכרתי קצר ומסוכנת, והיות נברא האדם

מעין גנים

(ח) והברית. זה שאמר הש"י לאברהם בציווי
 המילה התהלך לפני והיה תמים, ר"ל מהיום
 והלאה שאני נותן לך מצות המילה תהיה
 תמים ולא תצטרך לחקירות, ואמר לו והיה
 תמים הוא ציווי שמחויב להיות תמים ולא
 לחקור בחקירות כאשר יתבאר אי"ה הענין.
 משי"ה מצות מילה הוא שלא כטבע למעלה
 מן החקירה כי היא בחקירה לא תסכול זה,
 כי החקירה תחקור אם מאוסה היא הערלה
 למה נבראת מבטן, כאשר שאל טורנוסרופס
 הרשע לרבי עקיבא איזה מעשים נאים של
 הקב"ה או של בשר ודם [תנחומא פי תוריע].
 והנה החקירה לא תסכול זה ואעפ"כ ציהו
 הש"י לעשות זאת המצוה, נלמוד מזאת
 המצוה שחובה עלינו להיות באמונה
 למעלה מן החקירה וזאת היא עיקר עבודת
 הישראלי, וז"ש לו השי"ת במצוה הזאת
 התהלך לפני והיה תמים. ואתה תבין ואי"ה
 אבאר לך יותר: (יט) כי אם אלה. הנך רואה
 בעיניך שגם המחבר הקדוש גרש אותם
 מגבול הקדוש ופסק עליהם הכריתיה

אתרוג, הנה לעוה"ב כשישיג הטעם של
 המצוה דאתרוג שעשה כעוה"ז בכדי להאיר
 מאור האתרוג שבעולם העליון, הנה הוא
 מקבל תענוג ועידון מאור האתרוג העליון,
 הנה שכר המצוה הוא המצוה בעצמה, הבן
 מאד: (יג) הדורות הראשונים. בסמוך אי"ה
 אבאר לך הענין את אשר עם לכבי ותמצא
 נחת: (יג) ומסוכנת. ג"ל שצ"ל ומסוכנת:
 (יז) כאשר. שלא תמצא רק יחידים כדורותם
 כגון נח שם עבר עד שכא איתן האזרחי:
 (טו) אם מצד מעשיו. הלשון אינו מוכן
 ואפשר יש לפרש רד"ל יודע ההפרש אם
 העבודה וההשגה באה לו מצד מעשיו היינו
 מצד החקירה ואם מצד תורתו ודוחק: (טו)
 בצלם הכנה לדרך הראשון. כי זה מותר
 האדם מן הבהמה שהבהמה אין לה נפש
 המשכלת המדברת, והאדם יש לו נפש
 המשכלת והמדברת, אי"כ מותרו מן הבהמה
 חקירת השכל, אבל כל זה רק מצד שהוא
 אדם ולא מצד שהוא ישראל כאשר הבאתי
 לעיל [פי"ב] בשם החסד לאברהם:

להם הברית אשר היא הכנה לתורה, ושניהם [פי' בריה ותורה] הכנה לידעיה שאחר המות, וכבר העידו חכמי הזוהר [ח'א ג"ט ע"ב] כי על התתומים בברית קודש אשר שמרוהו כראוי ועל שם תורה (יע) אשר היא הכנה אליה כאומרו [אמר] ועמך כלם צדיקים, ולכן אמר [תהלים ס"ז] כל ארחות ד' חסד ואמת לנצרי בריתו ועדותיו. ולפי שדוד (כ) לא נזדר בזה כראוי אמר [שם י"א] למען שמך ד' (כ) וסלחת לעוני כי רב הוא.

י] למען ילכו וכשלו אחור ונשכרו ונוקשו ונלכדו, אחרי אומרו [ישעי' ב'ו] כי מלאו מקדם ועוננים כפלשתים [ובלדו נרים ישפקו], כי הדרך הראשון הודישו אברהם לכני הפלגשים וישלחם מעל יצחק בנו קדמה אל ארץ קדם [בראשית כ"ו, פ' דך התקיה חכמת בני קדם], והגחיל לכנו ליצחק הדרך השני והמובטח, והרשעים הללו הניחו תפארתם ונסונו אחור ארצה אל ארץ קדם, ועל זה אמר דוד מלכנו [תהלים ס"ז, סדר ד' לדאון] ובריתו להודיעם, יש

מעין גנים

הקורא נעים הפוך והפוך בדברי אלה ותרחיק כל החכמות החיצוניות ותנשק ידי התורה ולומדיה.

הנה ידידי אבקש שלא תהיה נכהל ברוחך בעסקך בדברי במושכל ראשון רק תעמיק בהם שנים ושלש ותמצא טוב טעם.

הקדמה א', הבורא ית"ש ברא את העולמות מאין ליש והמציאם אחרי העדרם. (וזה הוא. מעיקרי האמונה אמנות הדת מהיסודות שהניחה התורה לא יכחיש זה רק הכופרים הגמורים אשר טוב מותם מחייהם), וידוע כי כל אומן פועל לתכלית, ופועל פעולה למלאות חסרונו שהיה חסר קודם הפעלת הפעולה ופועל פעולה זו להשלים חסרונו. והנה הבורא ית"ש שלם בתכלית השלימות איננו חסר שום דבר, ופעל ועשה כביכול הפעולות הללו להיטיב לברואיו, כי מדרך הטוב להטיב, והוא מה שהודיעה לנו התורה בהתחלת דבריה הנצימים, אמרה בראשית ברא אלהים, והנה שינו חז"ל לתלמי

בעוברים את פי ד' שאמר והיה תמים, והם עוברים את פיו והיא לא תצלח. ואבאר לך אי"ה הענין בקרוב לרווח צמאונך: (יע) אשר הוא הכנה אליה. נ"ב יקראו צדיקים כצ"ל נ"ל [פי' יקראו צדיקים כאמרו ועמך וכו']: (ס) לא נזדר בזה. היינו ע"י עון רבת שבע שהוא פגם לברית: (כ) וסלחת לעוני. ועתה אציגה נא עמך את אשר ידעתי לבאר לך הענינים, מ"ש הרב כי בדרך החקירה הלכו הדורות הראשונים ולא נותר בהם איש כי אם יחידי הדור עד שבא אברהם אבינו ונצטווה על המילה ונאסר לו ולזרעו העיון בחקירה רק הוכטח על התורה. והנה ע"ז יתפלא כל משכיל האיך זכה אברהם אבינו לכל הכבוד הזה, כיון שגם הוא בחקירות לבו הלך, כי חקר בודאי על מציאות הבורא ועל ענין היחוד, ואגב אודיעך מה פשע ועון הוא לעיין גם עתה בחקירות, הרי יש לנו בקבלה, ומה פשע אשר נשיג גם בשכל ולמה נאסר החקירה. גם אודיעך ענין הכנת המילה שכתב הרב שהיא הכנה לתורה, ועוד כמה ענינים יתבארו לך, ואתה יידי

ורדו וגו' [בראשית א כח]. הנך רואה שכלם נבראו לצורך האדם, א"כ האדם היא עיקר כוונת הבריאה, וגם כל צבא השמים נבראו לתכלית האדם ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים להאיר על הארץ, וגם המלאכים הנה מברואר [שמות כג כ] הנני שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך, מי גדול השומר או הנשמר והוא דבר מברואר לכל בעל דת התורה, ותתבונן בבראינו שאין כוונתנו לדבר בחקירות לכל העניינים, כי אין לנו עסק רק לחקור הדברים הנאמרים בתורה, כיון שכל ישראל מאמינים בנתינת התורה א"כ אין לנו לחקור רק בהדברים הנאמרים בהתורה (י) והנך רואה שזה מברוא בתורה שהאדם הוא עיקר הבריאה התכליתית וכל שאר הברואים הם נבראים לצרכו, והטעם לזה כי האדם נברא להיות בעל בחירה ורצון, משא"כ הנבראים העליונים אינם בעלי בחירה, והאדם אשר נברא להיות הבחירה חפשית בידו הנה כאשר יבחר בטוב זה שעשועיו יתברך במעשה ידיו, ועיי' יתחייב לו השכר והעונש כפי מעשיו.

הקדמה ג', כיון שידענו שכל הנבראים העליונים ותחתונים נבראו לצורך האדם, א"כ כולם מתנהגים ע"פ מעשיו, כי ע"י מעשיו ותורתו ומצותיו יפעול גם בעליונים פעולות שונות ויושפע עליהן שפע רב מעולם ועד עולם, וכן בהיפך ח"ו על ידו יהיה מניעת השפע, כי כן חפץ היוצר הוא הבורא כל ית"ש, שכל העניינים שבעולמות העליונים יהיו נעשים ע"י אתערותא דלחנתא שהאדם העובד יעורר ע"י תפלתו ותורתו ומעשיו, וכל היחודים והשפעות שבאורות עליונים הכל ע"י אתערותא דלחנתא מהאדם העובד, והוא נרמז בתורה [בראשית כ ה] וכל שיח השדה

המלך וכתבו אלהי"ם ברא בראשית [מגילה ט.], כי לכאורה מהראוי להתחיל בשמו יתברך, וא"כ יקשה למה באמת לא נכתב כן.

שמע נא הקורא נעים חכמת תורתנו הקדושה גם לפי פשוטה, והנה כבר כתבתי לך כי כל פועל אומן פועל פעולה להשלים חסרונו, למשל אומן העושה כלי כסף לאכול ולשתות בו, הנה חסר אותו דבר שאין לו כלי לאכול ולשתות בו ועושה כלי הוא להשלים חסרונו, וכן אם עושהו למכור ולהשתכר בו הנה קודם עשות האומנות הוא מקדים א"ע להאומנות שמשער קודם במחשבתו מה שהוא חסר ועושה האומנות להשלים חסרונו, וא"כ הוא מוקדם להפעולה והאומנות, משא"כ הבורא כל ית"ש, הנה לא היה חסר שום דבר כי הוא שלם בתכלית השלימות, וברא את כל העולמות בכדי להטיב לברואיו, א"כ כביכול בעשייתו לא הקדים את עצמו רק בריותיו. ע"כ התורה כחכמתה האלקית לא התחילה אלקי"ם ברי"א בראשית"ת, דאז היה משמע שהקדים כביכול את עצמו לבריותיו, אבל התחילה בראשית"ת ברי"א אלקי"ם, שכביכול הקדים במחשבתו בריותיו שהוא שלם בתכלית השלימות ולא ברא בריותיו למלאות חסרונו ח"ו רק ברא להטיב לברואיו הבן הענין ויונעם לך.

הקדמה ב', תכלית כל הנבראים הוא מן האנושי אשר בעוה"ז, ומברואר כתורה ויאמר אלהי"ם נעשה אדם בצלמינו כרמותינו וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ ובכל הרמש הרומש על הארץ וגו', ויברך אותם אלקים ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה

ית"ש, והוא הנדרש לז"ל בהתחלת התורה בראשי"ת שאינו סמוך לשום דבר רק בשביל ישראל שנקראו ראשית, הכן הענין ותתן מערנים לנפשיך.

והנה זה דוקא בשביל ישראל, דכיון דהארם הוא תכלית הבריאה הנכרא לשעשועיו ית"ש כי נברא להיות בעל בחירה ורצון לטוב ולמוטב, וישראל המה הבוחרים בטוב א"כ הן המה עיקר הכוונה ובשבילם היה התעוררות הבריאה, וז"ש רז"ל [כ"ד א ד] מחשבתן של ישראל קדמה למעשה בראשית, וזהו ישרא"ל אותיות ל"י רא"ש. והנה כאשר תתבונן בדבר תשכיל ותדע אשר שורש נשמתן של ישראל היה עדיין במחשבה הקדומה טרם הבריאה המכונה בתורה בשם מאמרות, ויאמר אלקים, א"כ טבע נשמת הישראלי בענין אלקות אין צריך לחקירות המחשבה כיון ששרשם רבוק בעצם המחשבה הקדומה המוציאה הכל מאין ליש, וכמו שאין אדם צריך לחקור על מציאות אלקית כיון שנשמתו כביכול רבוק במחשבת האלקית (אם תעמוד בסוד ד' ותכוין הרברים לאמיתתן תשכיל ותדע הענין עד היכן הרברים מגיעין) משא"כ אוה"ע שאינם בכחינת מחשבה הפנימיות רק בחיצוניות הנה הם צריכין לחקירה, כי הם בנים לא אמן במ.

ומעתה תשכיל אם ילך ישראל לחקור בחקירות הלא מאבר מעלתו הנחמדה ויעיד על עצמו שאינו מהם ואינו מאותן שעלו במחשבה, (ואל תשיבני מהקדושים אשר בארץ המה כמה וכמה מהגאונים קדמאי אשר חברו להם יחדיו ספרים בחקירות, כי כבר כתבתי במ"א וגם בקנטרס הלזה אי"ה לקמן אתן את דודי

טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ד' אלקים על הארץ ואדם אין לעבוד וגו', להיות שהאדם אין, לא היה עדיין מי לעורר אתערותא מתתא לעילא [מבואר בע"ח שער ט"ל פ"א], על כן לא היה עדיין השפעת המטר, הגם שאין מעצור להש"י להמטיר, או להצמיח בלא מטר, לא היה הענין כך עד שבא האדם והתעורר במעשיו להורדת השפע, כי כן צוה היוצר שיהיה הכל מתנהג עפ"י מעשה האדם שהוא תכלית הבריאה לשעשועיו ית"ש, וא"כ כיון שהדבר הוא כך שכל העניינים ההורים הוא ע"י אתערותא דלתתא, ע"כ נבין בשכלינו שגם בראשית הבריאה היא אתערותא דלתתא כי תמיד הענף יעיד על ענין השורש, והנה זה אי אפשר לומר, כי הוא הבורא ויוצר כל לבדו הכל מאין ליש.

והנה חז"ל חכמי האמת המה יורנו באמרים בפסוק [וה"א ד כג] המה היוצרים יושבי נטעים עם המלך במלאכתו, ודרשו [רות רבה פ"ב] שהש"י נמלך בנשמותיהן של צדיקים, והנה אם היות הדברים עמוקים בחכמה למשכילי מדע, תבין הענין שזה היה בסוד מחשבות הבריאה כביכול שיהיה לו תענוג מעבודת ישראל, וצדיק פלוני בזמן פלוני יעבודו בעבודה זו, והנה לפניו ית"ש עבר והוה ועתיד שרין, א"כ היה הרבר לפניו ית' כאילו כבר יצא הרבר לפועל, וזה היה לדמיון אתערותא דלתתא, א"כ באמת הן המה היוצרים יושבי נטעים עם המלך במלאכתו, כי בהגיע תור הצדיק בזמן המיועד לו ועובד את ד' בתורה ומצות, הנה מבראשית ראה הש"י את העבודה ההיא הנרצית, והוא אשר עלה במחשבת הצור תם לאתערותא לבריאת העולם לשעשועיו

הקדמה ה', הנסיון הראשון של אבינו אברהם שהשליכיהו לכבשן האש בעבור שכפר בע"ז ופרסם מציאות אלקית לבאי עולם, והנה הנסיון הזה נרמו בתורה (בראשית טו ז) אני ד' אשר הוצאתיך מאור כשדים (הנה חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו מקום ששמו או"ר כשדי"ם, ואל תשגיח בדברי בעלי הפשט, כי אם כרוביהם לא לישתמיט קרא בשום דוכתא כשהזכיר את לידת האבות לומר או"ר כשדי"ם, ויהושע אמר בעבר הנהר ישבו אבותיכם וגו' ולא אמר או"ר כשדי"ם, אך קבלת חכמינו ז"ל אמת נעי"י רש"י בראשית יא כח) ואין מן הצורך להאריך בזה לכל בעלי דתינו המאמינים בדברי חז"ל רק אגב אורחא באתי להודיעך קושט אמרי אמת, וגם באומרו ית' אשר הוצאתיך מאור כשדים יובן שהיתה ההוצאה בחזק שלא כטבע, כענין ההוצאה ממצרים שלא כטבע דוק (והתבונן).

והנה הפוסקים הראשונים חקרו בחקירת התורה האיך הותר לאברהם אבינו למסור א"ע למיתה עבור קידוש השם הלא מסירת הנפש עבור קדוש השם הוא ממצות התורה שנצטווה לישראל ואברהם לא קיבל עדיין התורה והיה בכלל בני נח, וכשמסר את עצמו למיתה בענין שלא נצטווה הנה עבר על ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש הנאמר לבני נח (הגם דקימ"ל דקיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה הנה אפשר לו לקיים התורה לחומרא אבל להקל על עצמו בדבר הנאסר לבני דהיינו מסירת נפש מי החיר לו ועיין בפרשת דרכים) והנה ראיתי לרבותינו הקדמונים (ס"ח) שפירשו ע"ז דברי המדרש שאמרו (ב"ר סג ב) לא ניצל אברהם מבכשן האש אלא בזכות יעקב

לך. וכאן אין רצוני להפסיק הדיבור של חבה ואתה דע לך).

הקדמה ד' אמרו רז"ל (ב"ר יכ ט) בהברא"ם כאברה"ם בזכות אברהם נברא העולם, היינו אברהם הוא שורש הנשמה הכוללת לנשמות ישראל אשר עלו במחשבה הקדומה אשר בשבילם היה התעוררות בריאת העולמות. והנה קודם שנתגלה אותה הנשמה, הנה היו הדורות מקולקלים כי לבם הלך בחקירות ונתקלקלו בחכמות האנושית עד שנפתח לבם לתאוות רעות ונאבדו מן העולם, עד שהאיר אורח ממאפל איתן האזרחי. הנה לידתו היה במחשכים בתוך דור הפלגה ולא היה יכול להספיק לעצמו מבלי חקירה כי לא היה לו קבלה מאמונה, והיה צריך עכ"פ לחקור אם יש במציאות הדבר שאינו מושג במחקר.

והנה הקדושה הזאת היתה משתוקקת זה להשיג שורשה ומחצבה ממקום המחשבה, (תרווה צמאונך בפניני אמרי קדוש בזה"ק איך היה שוקל במחקלא עפ"י חכמתו כח כל אלקים עד שמצא בשכל שעל אלקים האמצעי שולט כח שאינו מושג כח כל הכוחות (ס"ו). ותתבונן לפי פשוטו במדרש רז"ל (ב"ר לט א) שאברהם היה מתבונן תאמר שהבירה בלא מנהיג הציץ עליו בעל הבירה) הנה זאת היתה חקירתו מחמת שלא היה לו קבלה, שנולד במחשכים בין העובדי ע"ז אשר לא ידעו את ד', וכיון שהשיג מציאות השי" שמו ויתעלה הנה באה נפשו לשורשה ולמחצבה. ותתבונן עד היכן היתה תכלית עבודתו מבלי התבונן בחקירות טבעיות ועשה את אוניך כאפרכסת ותבין מאין זכה לו ולזרעו אחריזו לכל הכבוד הזה.

והפקיר חיי עוה"ז ויקבל על עצמו עונש עוה"ב כשביל אהבתו ית"ש, וזה הוא דבר שלא כטבע רק מאהבה ברצון הנפש לדי' ואין טעם ברצון, הנה בזה נתעוררה פעולת נפשו אשר היתה באמנה במחשבת הצור תם כשעלה ברצונו ית"ש לברוא העולם בשביל ישראל ולא היה כביכול חסר כלום שיצטרך לברוא להשלים חסרונו ח"ו כי הוא שלם בתכלית השלימות כמ"ש בהקדמה א', רק באהבת הרצון כביכול שרצונו להטיב, רצון הטוב להיטיב ואין טעם ברצון, וגם בעסק הבריאה שברא ברצונו להיות אתערותא דלתתא, וישראל עלו במחשבה, הנה לא סיגלו עדיין מצות ומע"ט רק כך עלה ברצונו אשר יסגלו, הנה הוא רצון שעדיין לא יצא הטעם של המצות ומע"ט מן הכח אל הפועל, הנה אין טעם ברצון, והנה אחד היה אברהם כלל הנשמות של ישראל אשר עלו ברצונו ית"ש, הנה כח הפועל בנפעל כביכול, הנה גם רצונו להש"י בהשלכת גופו ונפשו בזה וכבא באהבתו וברצונו מבלי טעם רק רצון ואהבה דמיון החלק אל הכל, והשתוקקות כל יסוד לשורשו מבלי טעם רק באהבה כדמיון להב האש המשתוקק בטבע לפרוד מן הדבר המוגשם הנאחז בו, וכשנפרד ממנו תיכף בורח למקורו וליסודו היינו ליסוד האש שתחת גלגל הירח, הגם כשיגיע מעט הלהב הזה ליסודו יתבטל (הלהב) לגמרי ממציאותו, עכ"ז חשקו להבטל ביסודו ומקורו מלהישאר בזולת יסודו בישות ומציאות נכבד, והוא אהבת החלק אל הכל מבלי טעם.

והנה להיות כן היה ענין מעשה אברהם אבינו בפועל הזה התרצה להיבטל מעוה"ז ומן עוה"ב בעבור מדת האמת

שנאמר כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם, ופירושו בו כי אברהם לא היה כדאי להנצל בזכותו להיות שעשה שלא כרצון ולא ניצל רק בזכות יעקב, והנה הדברים האלה יתמיהו הלבבות, אברהם שמסר עצמו למיתה עבור קדושת שמו יתברך לא ניצל אלא בזכות יעקב.

אך שמע נא דברי חכמה דהנה מעולם תמהתי למה לא נזכר בתורה מפורש באר היטב הנסיון הזה של אברהם אבינו מהנס שנעשה לו, והנה הנס דחנניה מישאל ועזריה נכתב לדורות, אך הענין הוא דאברהם אבינו ידע הדין דב"נ אינו רשאי למסור עצמו למיתה על קידוש השם, אך מגודל אהבתו להש"י הנה מסר את עצמו בביטול כל מציאותו להש"י, דהנה לא חיי עוה"ז בלבד השליך מנגד כי אם גם חיי עוה"ב דהנה ידע בטוב כי חוטא במצות השם ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ויחוייב לו ח"ו עונש גם לעוה"ב, אעפ"כ באהבתו לדי' ולהודיע קדושתו לעין כל הפקיר את עצמו במיתת ב' העולמות, ולהודיע אמיתת מציאותו ית"ש ושלא לעשות פעולת שקר בנפשו ולכפור אפילו לפי שעה אפילו למראית העין בלבד באחד האמת, והנה הוא מדת יעקב מדת האמת, תתן אמת ליעקב.

והש"י ראה גודל אהבתו עשותו עבירה לשמה באהבתו ית"ש אחד האמת, והוא שלא כטבע האנושית לגמרי, כי יארע באם האדם מוסר גופו למיתה עבור קדושת השם הנכבד, הנה הוא מצווה ע"ז ויצפה לתשלום שכר בהשאת הנפש, משא"כ אברהם אבינו לא היה מצווה ע"ז ואדרכה היה באזהרה שלא לעשות, והנה השליך

מהראוי לו להיות נביא, ובנפשו דיבר כי אין מציאות הזו רק לאיש הישראלי מהול שיצא מן הטבע ונכנס תחת עול התורה שהיא למעלה מן הטבע כמו שהבטיח הש"י למשה שלא תשרה שכינה על אומות העולם [ברכות ז.]. (ואל תשיבני מנביאי אוה"ע שהיו קודם מתן תורה כי כל זה היה בעבור אהבת ישראל עם קרובו ובמקרה לפי שעה, יארך הסיפור בזה יתבאר אי"ה במ"א) והדבר הזה יבינהו השכל דכיון שקבלו ישראל התורה (אחר הכנת הברית קודש התתום בבשרם להיותם למעלה מן הטבע כנ"ל) עליהם ועל בניהם לדורות עולם, אי"כ תמימות דרכי התורה להם הוא בעצם כיון שהם בני בניה של תורה, משא"כ לאוה"ע גם תמימות דרכיהם הוא להם במקרה, כענין שאמרו שארסט"ו (עם התפארו בתמימות דרכיו) בסוף ימיו נתפתה באשה זונה אשת רעהו וזאת היתה סיבת מיתתו (עיין ביערות רבש) ונתגלה קלונו שתמימות דרכיו היה במקרה נא).

וזדו אשרי תמימי דרך רק אותן ההולכים בתורת ד' מיום שנולדים הם הולכים בתורה, כיון שהם מבני בניה של תורה, משא"כ אותן שאינם הולכין מיום הולדם בתורה רק קנו לעצמם תמימות הדרך עפ"י השכל, הוא מקרי ואינו מתמיד (הלא תראה כמה מהמתפקדים קנו לעצמם כמה וכמה מרות כגון שלא להתכעס ולדבר בנחת וכיוצא, אבל קניית המדות להם אינו ע"פ התורה רק ע"פ המחקר, ע"כ אם תעמוד על לבביהם תראה כי שבע תועבות בלבם, מוסרים, רשעים, איש תורש און על רעהו ולבבם מלא מרמה, הרחק מד' אמותיהם) ג.

(הג"ה זה נקרא בזכות יעקב מדת האמת) והוא שלא כטבע, ע"כ זכה להינתן לו מצות המילה שהיא למעלה מן הטבע כאשר המצוה הזאת באמת לזר תחשב בעיני האומות, וכשאלת טורגוסורפוס לרבי עקיבא אם מאוסה היא הערלה למה נבראת. והנה הש"י אמר לו במצוה הזאת התהלך לפני וזיה תמים, להורות במצוה הזאת שהאיש הישראלי הוא למעלה מן הטבע והחקירה ועבודתו למעלה מן השכל הטבעי כאשר באמת עשה אברהם.

וזהו צוה לעשות מצוה הזאת דוקא באבר המוליד, אי"כ נולד האיש הישראלי דרך המקום הנעשה למעלה מן הטבע והיינו שיש בה מצוה שלא כטבע, זה יורה שהאיש הישראלי אין לו חלק ומבוא לחקירה שהוא כמושכל הטבעי, וזאת המצוה הנחתמת בבשר קודש איש הישראלי היא הכנה לכל דבר קדושת נשמות ישראל לתורה הקדושה שהיא למעלה מן השכל והחקירה, ולנבואה ורוח הקודש ואורים ותומים, ואין מבוא לכל זה לאוה"ע כי הם תחת הטבע ולא היו ברוא רמחשבה פס).

וזוה אשר פירשנו בפסוק [תהלים קיט א] אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ד', והמשורר משבח רק אותן ההולכים בתורה, והדבר הזה קשה מאוד וכי יש תמימי דרך בזולת דרכי התורה^ג, והנראה דהנה ארסט"ו היוני הכחיש מציאות הנבואה להיות שאמר ששקל כל עניניו ולא עסק בהבלים של העולם רק ההכרח לגוף ואמר שאינו עוסק במותרות התאוה רק עוסק ומתבונן בחכמה, וע"כ אמר לו זיהו מציאות הנבואה תחת המציאות היה

וַיִּזְשׁ הַשָּׁמַיִם בַּמֶּתָן תּוֹרַתֵינוּ [שמות יט ה] ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ. דקשה א' מהו ועתה איזה זמן בא לשלול, ב' ושמרתם את בריתי מהו הכוונה, ג' והייתם לי סגולה בוא"ו הנוסף הרי זה השלמת הגזירה תשלום שכר הקודם הול"ל תהיו לי סגולה. ד' מהו הנתנית טעם כי לי כל הארץ.

וַעֲלֵ פִי דַרְכֵינוּ יִנַח בְּטוֹב טַעַם, שֶׁהִבְטִיחַ הַשָּׁמַיִם כִּיֹּן שִׁיקְבֻלוּ כַּעַת הַתּוֹרָה כְּכֹר תִּהְיֶה הַתּוֹרָה מוֹרְשָׁה לָהֶם וּלְבָנֵיהֶם לְעוֹלָם בְּטַבַּע (ר"ל כַּעֲנִין הַדָּבָר הַטַּבְעִי שְׁנוֹלָד עִם הָאָדָם בְּטַבַּע) וְתִיכֶף בְּהוֹלָד בֶּן יִשְׂרָאֵל וִיכְנִיסֶהוּ לְבְרִיתוֹ שֶׁל אֲבֵרָהָם אֲבִינוּ הֵנָּה הַתּוֹרָה וְהַנְּבוּאָה כֻּלָּל הַדְּרָכִים הַיִּשְׂרָאֵלִים שִׁיכִים לוֹ בְּעֵצָם, וְגַם בְּסִילּוּף דְרָכָיו ח"ו הוּא לוֹ רַק בְּמִקְרָה וְאֵינוֹ מִתְמִיד כִּי כָּבֵר כָּל אֲרִצִּיּוֹת הַחוּמֵר שְׁלוֹ מְשׁוּעֵבֵד מֵאֵז תַּחַת עוֹל הַתּוֹרָה, מִשָּׂא"כ אֹהֶ"ע הוּא בְּהִיפּוֹךְ.

וְזֶה שִׁיעוֹר הַכְּתוּב וְעַתָּה (כַּעַת) אִם שְׁמוֹעַ תְּשִׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְשִׁמְרַתֶּם (תְּמִיד) אֵת בְּרִיתִי (לְהַכְנִיס בְּנֵיכֶם לְבְרִיתוֹ שֶׁל א"א) וְהִייתֶם (תְּמִיד) לִי סְגוּלָה מִכָּל הָעַמִּים (כַּעֲנִין דָּבָר הַסְּגוּלָּיִ שְׁמוּכָן לְאִיזָה פְּעוּלָה לֹא נוֹדַע בְּשִׁכָּל הַסִּיבָה רַק שְׁעֲצֻמִּיּוֹת הַדָּבָר הַסְּגוּלָּיִ גוֹרֵם לְזֶה, וְאִמֵּר הַטַּעַם) כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ (כִּיֹּן שְׁכָל אֲרִצִּיּוֹת וְחוּמֵרִיּוֹת בֶּן יִשְׂרָאֵל מְשׁוּעֵבֵד לִי מִיּוֹם שֶׁנִּכְנַס בְּבְרִיתוֹ שֶׁל א"א שְׁעִנֵּינוּ לְמַעֲלָה מִן הַטַּבַּע הַחוּמֵר וְכַנִּי"ל) הֵנָּה הוּא מוּכָן לְתוֹרָה וְלְנְבוּאָה וְלְרוּחֵ"ק לְמַעֲלָה מִן הַטַּבַּע שֶׁל הַחוּמֵר.

וְעַתָּה בֵּין תְּבִין אֵת אֲשֶׁר לְפָנֶיךָ אִם כַּעַל נֶפֶשׁ אַתָּה, לְהִיּוֹת שְׂרָאשִׁית פְּרִי עֲבוֹדַת אֲבֵרָהָם אֲבִינוּ הִיא כְּדָבָר שֶׁהוּא

לְמַעֲלָה מִן הַטַּבַּע כְּמָה שֶׁמִּסֵּר נֶפֶשׁוֹ וְגוֹפוֹ בְּזֶה וְכָבֵד בְּעִבּוֹר אֲהַבַת יִצְרוֹ בְּרִצּוֹן הַנֶּפֶשׁ בְּלִבָּד לְמַעֲלָה מִן הַטַּבַּע, וְהוּא כִּיטוֹל מְצִיאוֹת לְגַמְרִי, אִזִּי הִיא מְעוֹרֵר כּוֹחוֹת נִשְׁמַתוֹ (הֵינּוּ נִשְׁמוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל מִחֲצַב הַקּוֹדֵשׁ שֶׁהָיוּ כְּלוּלִים בּוֹ) שְׁעָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה בְּרִצּוֹן הַקְּדוּם וְלֹא סִיגְלוּ עַדִּיין מִצּוֹת וּמַעֲ"ט וְהוּא רַק רִצּוֹן כְּבִיכּוֹל אֵין טַעַם בְּרִצּוֹן, רִצּוֹן הוּא לְמַעֲלָה מִן הַחֲכָמָה וְהוּא הַמְתַּהַפֵּךְ לְצִינּוֹר הַחֲכָמָה. הוּא שְׁמִ"ו (בְּגִימ' רִצּוֹן) אִזִּי זָכָה לְחַתִּימַת הַבְּרִית הַזֶּה לְמַעֲלָה מִן הַחֲכָמָה, וְהַחֲתִימָה הוּא בְּצִינּוֹר הָאָדָם הַמְּשַׁפֵּיעַ לְהוֹלִיד כְּדַמּוֹתוֹ כְּצִלְמוֹ, וְהוֹבְטַח לוֹ וּלְזֵרְעוֹ אַחֲרָיו שִׁיְהִי עֲבוֹדָתָם לְמַעֲלָה מִן הַחֲכָמָה וְהַהֲשָׁגָה, רַק הַשְּׁגָתָם וְשִׁכְלָם יִשׁוּטֵט בְּהַתּוֹרָה וּמִצּוֹתֶיהָ שֶׁהִיא שְׁכָל אֱלֹקִי, דְּהֵינּוּ כְּשֶׁהֵאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי מִתְּבוֹנֵן וּמְשִׁיג אֵיךְ יַעֲשֶׂה תְּפִלִּין וְצִיצִית, הֵנָּה מִתְּבוֹנֵן בְּשִׁכָּל אֱלֹקִי לְמַעֲלָה מִן שְׁכָל אֲנוּשִׁי, וְעֵצָם עֲבוֹדָתוֹ הוּא בְּאִמּוֹנָה שֶׁאֵינוֹ מִסְתַּפֵּק בְּמְצִיאוֹת הַבּוֹרָא וְיַחְדוֹ וְיִכְלָתוֹ וְהַשְּׁגָחָתוֹ, כִּי כָּל זֶה הוּא לוֹ בְּעֵצָם מַחֲשַׁבְתּוֹ מְשׁוֹרֵשׁ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁעָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה.

וְזֶה אֲשֶׁר אִמְרָנוּ עַל מָה דִּקְיִ"ל [קִדּוּשֵׁין מ]. כִּי בְּיִשְׂרָאֵל מַחֲשָׁבָה טוֹבָה הַקְּב"ה מְצַרְפָּה לְמַעֲשֶׂה וּמַחֲשָׁבָה רַעָה אֵינוֹ מְצַרְפָּה לְמַעֲשֶׂה (חֹרֵף מַחֲשָׁבוֹת ע"ז ח"ו תְּצוֹרֵף לְמַעֲשֶׂה) וּבְאֹהֶ"ע מַחֲשָׁבָה רַעָה תְּצוֹרֵף לְמַעֲשֶׂה וּמַחֲשָׁבָה טוֹבָה לֹא תְּצוֹרֵף לְמַעֲשֶׂה, דִּקְשָׁה וְכִי מִשׁוּא פָּנִים יֵשׁ בְּדָבָר אוֹ עִיּוֹת הַדִּין ח"ו, אֵךְ כֹּאשֶׁר תְּתַבּוֹן מִשְׁפָּטֵי ד' יִשְׂרָאֵל, לְהִיּוֹת יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה, ע"כ עֲבוֹדָתָם הוּא בְּאִמּוֹנָה בְּמַחֲשָׁבָה וְרִצּוֹן בְּעֵצָם כִּי רִצּוֹנָם וּמַחֲשַׁבְתָּם כְּבִיכּוֹל דְּבוֹק בְּעֵצָם בְּשׁוֹרֵשָׁם, ע"כ כֹּאשֶׁר תַּעֲלֶה מַחֲשָׁבָה טוֹבָה

המחבלים ומרד במלך אשר הלכישו בבגדי תפארת הדר מלכות ומאס לאכול על שלחן המלך פת בג המלך ומעדני מאכליו ומשתיו, לישב ללחום לחם את העבדים אשר בהפקירא ניהא להם להיות בסובאי יין כאחד הריקים היש תקוה לעיוולו, (וידעתי כי יקשה לך מכמה צדיקים מדורות הקודמים כגון מרן הרמב"ם ז"ל ורב סעדיה גאון ז"ל הנה הגם שכבר דברנו מזה עכ"ז לקמן במקום הנערך לנו אבאר לך ביותר הדבר ותודה על האמת).

וידעתי יידי הקודא אם נפשך חפיצה באמת ותעמיק בדברי אלה תבין מעלת התורה ומעלת ישראל ותשמור כבודך ולא תחבק חיק נכרים, ואם יפתוך חטאים אל תאבה ותרחיק את עצמך מאהליהם ומבניהם ובנותיהם ולא תגע בכל אשר להם כי כבודם בקלון המירו מעידים ע"ע שאינם מבני אבותינו, ואתה ישראל אל תבלע ואל תשחית את נחלת ד' צבאות בחכמות החיצוניות, סיב ובלה זמנך בתורה ומצותיה ומינה אל תזוע כי הוא חלקך בחיים חיי עוה"ז ועוה"ב. ותדע יידי שהרבה דברים יש לי לכתוב לך בענין הזה, רק שיראתי פן באריכות הענינים תקוץ בתוכחתי, ע"כ שמת לי ריווח בין ענין לענין ואי"ה עוד אתן את דודי לך. יהא רעוא יכנסו דברי באוני בני אבותינו ויעשו רשם בלבבם למען נירא את ד' אלקינו לטוב לנו כל הימים לחיותינו כהיום הזה אמן:

במחשבתם הוא קנין גמור להם כי כמעט אין מונע לעשותם אם לא בהיכשל באיזה סיבה חומריית בהכרח, משא"כ מחשבה רעה היא מקריית במחשבתם כי אין כאן מקומה והיא חולפת ועוברת, וכאוה"ע היא בהיפך דוק והתבונן. משא"כ מחשבת ע"ז, הנה משפט איש ישראלי להאמין אמונת אומן בטבע רצון שכלו בלי שום ספק ובלי חקירה כמו שאינו צריך לחקור ולהסתפק אם המחשבה היא מחשבה וכמש"ל באריכות, וכשבן ישראל מעלה איזה טינא במחשבתו הנה זה יורה על אבדן נשמתו הישראלית שהלכה ממנו לגמרי ולא נשאר אצלו רק הנפש הבהמית מהקליפות, ע"כ משפטו חרוץ להיות גידון כאוה"ע ומצרפין לו המחשבה רעה למעשה.

ומעתה כאשר תבין כל דברינו הנ"ל, תתבונן כי כל מי אשר בשם ישראל יכונה ומפנה לבו לחקור בחקירות אשר אין זה טבע האיש הישראלי כי כל מעלתו הוא האמונה, הנה הוא משליך תפארתו ומאבד נפשו ונשמתו הישראלית ח"ו להיות כגויי הארצות, ע"כ יום הולך ויום בא עד שיקנה כל המדות הרעות בקנין כגויי הארצות ויכפור בתורה ומצות כאשר אנחנו בעינינו רואים ואבותינו ספרו לנו הלא בספרתם, כי דבר הזה הוא כע"ז ממש שמאבד במחשבתו תפארתן של ישראל ומעלתן מכל העמים ואין לו תקוה כי השליך מעליו לבושי המלכות הניתנה לו מאת המלך והלכיש א"ע במלבושי

פרק חמישי

לצור על העיר אשר בה בנו אלו האנשים מברותיהם המקולקלים.

וחזרו להתבונן בבת המלך הכלה היפידה תורתינו הקדושה ומצאו כי אלה שתי אנבי שוהם הן הגה תיקוניה ותכשיטיה, הן הן יסודותיה, הן הן מעשי בראשית, הן הן מעשה מרכבה. [פי' רכיו הרמב"ם ז"ל תמו בני' שמו שמו שמו שני מופתים להכדש האפיקורסם שכפרו בשני אלה מציאות ד' תשלילת ההגשמה כמב' במ"ג ח"ג פי"ז]

כי האבן הראשה הדיבור הראשון מעשרת הדברות אנבי שהוא מצוה רמה ונשאה רכולא בה לדעת מציאות השם (ב) אשר הוא יסוד היסודות ועמוד החכמות, והאבן השנית היא הדיבור הב' (ג) לא יהיה לך אלהים אחרים, ואלו השני דיבורים שמעו ישראל מתגבורת המופת, אשר המופת (א) העיד עליהם על כרחם של המינים, ולהזדיע יקר תפארת גדולת אלה העיקרים הגדולים נצטוו לשום אותם למוטפות כן עינינו ולכתבם על מזוזות ביתנו וכו'. ונצטוו לקודאם פעמים ביום (ד) שמע ישראל ה'

בנסונו האנשים האלה מן התורה שקדמה לעולם ורדפו אחרי החכמות חיצוניות, מצאו שתי אנבי שוהם, שהם שתי אנבים טובות ומרגליות, האבן האחת והיא אבן הראשה מציאות השי"ת, כי נתבאר להם במופת לעקר ולשרש דעת האפיקורס הכופר בסיבה הראשונה, והאבן השנית הרחקת הגשמיות לעקר ולשרש סברת הגשמים החושבים על ה' תועה, והיא אמונה עצומה לא יערבנה זהב וזכוכית לא תסולה בבתם אופיר, כמאמר התורה (דברים י טו) ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה, אז ישיר משה וכני ישראל, ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ודבקו באהבת השי"ת כי נתבאר להם במופת מה שהיו מאמינים בקבלה. ואם בתחלה היה השמן ואומות העולם מניח אותם עמדו לא ענו עוד ישימו יד לפר, ועתה נתן להם השכל חרב פיפות בידם, הפה האחת כנגד האפיקורס, והפה השני כנגד המגשימים,

מעין גנים

של המינים. כי שמעו אלו שתי דברות מפיו ית"ש ממש כביכול בלי שום אמצעי, קול דברים שמעו בקולות וברקים וענן כבוד וקול שופר חזק ותמונה אינם רואים זולתי קול, ואי"ה אבאר לך הטעם למה שמעו אלה הב' דברות מפיו ית"ש ותמצא נחת: (ז) שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. נראה שהרב ז"ל מפרש הפסוק כמו שמפרש החסיד כחובת

פרק חמישי

(ב) אשר הוא יסוד היסודות ועמוד החכמות. הרמב"ם ז"ל התחיל ספרו בלשון הזה, ואי"ה אבאר לך הלשון הזה לקמן ותמצא נחת: (ג) לא יהיה לך אלהים אחרים. הגה בדיבור הזה נכלל הרחקות הגשמיות כל מה שהפה יכול לדבר והלב לחשוב: (א) העיד עליהם על כרחן

אלהינו ה' אחד. [פי' ד' אלקי מדה על מציאות ד',
ד' אחד שלילת העשמה כפידוש ח"ה].

ועתה בני שמע בקולי לאשר אני מצוה
אותך, הם אונק ושמע דברי החכמים
האלה ולכך תשית לדעתי, אמת ואמונה כי
אלה השתי ידעו גדולות וטובות להשיב את
האפיקורוס, אבל מה נעשה למה שראינו
בעינינו ובאוזנינו שמענו כי אלה שתי האבנים
אבני נגף להרחיק אלה האנשים מעל תורת

אלהינו, כי אחרי שמצאו בבקעת החכמות אלו
(ה) שתי האבנים אשר חשבו שהן הן יסודי
התורה עיקריים, (ו) דבקו בהם לאהבה וישאו
להם נשים מואביות, והכלה יפידה בת מלך
רחוקה וימאסה, לא נתנו לה שארה כסותה
ועונתה, ולא התעסקו במצות המעשיות טובה
ולולב וצניצת וחפילין ויתר המצות האלהיות,
(ז) כי עלה מינא בלבם כי אלה חלק ההמון
ונחלתם אשר לא יצידו מושכל וכמה יתרוצו

מעין גנים

הלבבות שער היחוד בהתחלה וז"ל, וצריך
שתבין הפרק הזה של שמע ישראל וגו',
והוא שציוונו להאמין בבורא ית"ש באומרו
שמע ישראל ד', ולא התכוין בכאן באומרו
שמע לשמע האוזן אך התכוין לאמונת הלב
וכו', ואחרי אשר חוייבנו להאמין באמונת
מציאותו חוייבנו להאמין שהוא אלקינו
כמ"ש אלקינו (הכוונה תקיף ובעל היכולת
משכר ועונש נ"ל) ואח"כ חוייבנו להאמין
כי הוא אחד אמת כמ"ש ד' אחד עכ"ל.
וכאשר תבין ענין אחד האמת תבין הרחקת
הגשם, ממילא בפסוק הזה מרומזים ענין
ב' אמונות הנ"ל, ואי"ה אודיע לך [להלן פי'
אות כח] את אשר בלבבינו בפשט הפסוק
המכוון לנו: (ט) שתי האבנים. אשר חשבו
שהן הן יסודי התורה ועיקריה, ר"ל
שחשבו שאין מן הצורך יותר מאלו השתי
עיקרים: (י) דבקו בהם. ר"ל בחכמות
היצוניות הללו דבקו: (ז) כי עלה מינא בלבם
כי אלה חלק המון ונחלתם. הנה הרב ז"ל
דיבר מקירות לבו ואמר שהחקירות פעלו
לשתי האמונות הללו, לאמונת המציאות
ולאמונת הרחקת הגשם, אבל כיון שבאים

לידי החקירות הנה עוברים חוק התורה
ומצותיה לגמרי. הנה מזה יכול האדם לבא
לידי טעות לומר אני אקרא ולא אטעה וזה
זה תעלה בידי, אבל ידידי תדע אם
תתבונן בדברינו אלה אשר כתבנו [לעיל פ"א
אות ב] שגם זה הוא בכלל הענין הנרמז
במצוה הראשונה שנצטווה אדה"ר ומעץ
הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, היינו
החקירה בדעת לטוב ולהפכו, כי החוקר
כשכא לחקור בע"כ מתבונן בדעתו כל צד
חלקי הסותר הגם שכונתו להחזיק את
דעתו לצד הטוב ולהפריד מדעתו צד השני,
עכ"פ מתבונן בדעתו לפי שעה בענייני
אלקות לטוב ולהפכו, והנה העיד השי"ת
כי ביום אכלך ממנו מות תמות, מיתת
הנפש ממקורה, כי האלקים עשה את
האדם ישר אין צריך לחקירה באלוקות כמו
שהמלאך אין צריך לחקירה, אם תקשה
שהמלאך רואה עין בעין, הרי שואלים זה
לזה איה מקום כבודו הנה אינם רואים עין
בעין, ואעפ"כ שמעת מימך שיהיה צורך
להמלאכים לחקור בחקירות, רק עבודתם
באמונה.

וכבר כתבנו אמונה היא למעלה מן השגות החכמות כי הוא דבר שאינו נתפס ברעיון וצריך לאמונה, (כי הדבר המושג בהשגת החכמה זה אינו נקרא אמונה כי אין חילוק בין זה שרואה בעין או מה שרואה בשכל כמ"ש רז"ל [כתובות קח:] רואה אני את דברי אדמון, וכי תאמר את אשר יראה האדם חתיכת כסף לפניו יאמין שהוא חתיכת כסף, אין זה אמונה כיון שבעיניו רואה, כן הוא הדבר שהשכל מכריחו זה לא נקרא אמונה, אבל אמונה הוא בדבר שאינו מושג), אבל הוא טבע החלק המשתוקק אל הכלל שלו ומתדבק אליו (והנה שורש תיבת אמונה בשורשי לשון הקודש מצאנו ראינו לשון גדלות והמשכה, מלשון ויהיה אומ"ן את הדסה שגידלה מקטנות לגדלות, ובלשון רז"ל הוא המשכה ביושר מלשון יודע לאמן את ידיו [שבת קג.]) כן הוא בחינת אמונה שהשכל נתגדל ונמשך לשורשו ולמקורו מאליו (בלי שום הקרבת חקירה), כמו שהחלק מן האש העולמי שבעוה"ז כשהוא דבוק בפתיחה או בעץ הוא מתלהב ונוטה לשורשו וליסודו והיינו ליסוד האש שתחת גלגל הירח, רק כל זמן שהמכריח מכריחו דהיינו כ"ז שהוא נקשר בדבר המוגשם אינו יכול לחזור למקורו, וכל מה שתוסיף עליו דברים מוגשמים שבעוה"ז דהיינו עצים ופתילות אתה מפסידו בכל פעם מיסודו, משא"כ כשישאר על טבעו יברח ליסודו ולמקורו.

כן הוא הדבר בנפשות המלאכים ונשמות ישראל, הנה מושכלים מהשכל הנועלם מכל רעיון ותכספים ומשתוקקים בטבע לשורשם ולמקורם, והחילוק הוא בין המלאכים ובני אדם, שהמלאכים אין להם

חומר עב המונע השתוקקות, ובני אדם הם בעוה"ז הם נאחזים בעצים עבים וגסים ורטובים עד שאם ירבו עצים רטובים ביותר יכבו האש לגמרי, כן הוא הדבר אם תעסוק הנפש הזאת שבאדם בדברים חומריים וגסים הנה תכבה לגמרי ממנה השכליות, ואפילו אם תעבודנה בחקירות הנה אתה מוסיף עליה עצים ופתילות שתדבוק בהם ולא תוכל לחזור לשורשה, כי באם היית מניחה בלא עצים הייתה חוזרת ליסודה ואז לא היה יכול שום מכריח לכבותה, משא"כ כשהיא דבוקה בעוה"ז הגם שהיא כוערת, כיון שהיא פרודה ממקורה כשיבא איזה מכריח עם מים ושלג יכבנה ויבטלנה ממצאותה. כן הוא הדבר המעביר את אור שכלו בחקירות אנושיות הגם שיאמר חמותי ראיתי אור, כיון שכל ענין האור העביר בגשמיות שכל אנושית, כשיבא איזה מכריח יכבהו לגמרי. זאת הייתה הסיבה שהעיד הרב לעיל [פי"ב] שכל החוקרים המירו כבודם בשעת השמר.

אבל עוד מוכרח אני לבאר לך העניינים בביאור יותר, כי יקשה לך אי"כ אותן שאינם חוקרים ואינם הולכים בשרירות לבם ג"כ מהראוי שיחזרו למקורם בטבע ותצא נפשם מן הגוף מכח התשוקה בטבע, תדע ותתבונן שזה הוא סגולת התורה הקדושה ומצותיה שנתפשטה מאורו ית"ש כביכול שכל אלקי ורצונו ממש ובאת לעוה"ז, הנה בעסק הנפש בתורה ומצות אשר הם שכל אלקי ממש, הנה היא דבוקה במקורה גם בעוה"ז בגוף, והיא שביצת הנפש מצמאונה כי קב"ה ואורייתא וישאל חד הוא, הנה בהידבק בתורה הוא דביקות בהש"י, ומים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה, והוא בטבע הנפש הישראלי

שהוא למעלה מן החקירה הניתנה לו ולזרעו אחריו והם מצווים מאת הש"י כמוהו להיות תמים, א"כ הבא להתהלך בחקירות הנה עבר את פי ד' והיא בוודאי לא תצלה אפילו אם יפתיהו יצרו שהוא לשם שמים, הרי המלך החכם אמר אני ארבה ולא אסור חזי מה עלתה לוג).

ואם תשאלני מהקדושים אשר בארץ החיים ה"ה רב סעדיה גאון ומרן הרמב"ם ז"ל והרב החסיד בעל חובת הלבבות ודומיהן, תדע ע"פ פשוטו ראו גזירות ושמריות שהיו בעוה"ר בימיהם ונתרבו פרצות הדורות על ידי הגזירות, וגם גזרו האומות בכל פעם להתזכח עמהם בענייני הרת והוצרכו ללמוד כל זה כעין הסנהדרין שהוצרכו ללמוד כישוף וכ"ש שאר החכמות, ולהמון עם הוצרכו להודיע כי הם בקיאים בכל מדע ולא יתפארו הקפתיים עליהם שאין להם חלק בחכמות ויחשבו שלולים מכל חכמה ולא יקבלו מהם ד"ת גיד), (והנה יש עוד לאלוה מליך אצלינו שהיו אז נשמות מעולם התורה באלף החמישי ומעטים היו הנשמות מעולם התיקון להחיות הדור, וכבר ידעת מ"ש רז"ל [סנהדרין צו.] ב' אלפים תהו ב' אלפים תורה וכו', וכבר ידעת אשר ב' אלפים תהו נסתיימו בימי אברהם כשהיה בן מ"ח שנה שאמרז"ל שאז הכיר אברהם את בוראו כמשארז"ל ומאו והלאה התחילו ב' אלפים תורה, והנה בגלות המד הזה באלף החמישי באו לעוה"ז הנשמות של ב' אלפים תהו, וכאו בסוד הגלגול להיתקן ע"י התורה, ולהיות טבעם בחקירות כמשפט אברהם שבא לעולם בעולם התהו וחקר ומצא והודיע לבאי עולם ע"י חקירותו מציאותו

לא תתפעל ע"י שום מכריח כי זה טבעה כל הימים, ע"כ העיד המחבר שביום הועם הנשים מקלי הדעת מסרו נפשם לאל עלין כי זה טבעם, משא"כ החוקרים המירו כבודם וכמש"ל בין והתבונן.

גחזור לענין, העיקר הנרצה לאיש הישראלי הוא דוקא בדרך אמונה אשר הוא למעלה מן החכמה, והוא בחינת כת"ר (וז"ש כתר יתנו לך ד' אלקינו מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל קבוצי מטה וכו', כמו שהמלאך מאמין מבלי חקירה וחכמה כמו כן ישראל), מכל האמור תתבונן שאסור לאיש הישראלי לחקור בחקירות, וכן מ"ש לעיל שאמר הקב"ה לאאע"ה התהלך לפני והיה תמים שאמר לו בשעת צווי מצות המילה שהוא למעלה משכל הטבעי, בזה הוציא הקב"ה אותו ואת זרעו מחכמת הטבע וציוהו בזה מהיום והלאה התהלך לפני והיה תמים, היינו אין לך עסק כי אם לילך לפני כדמיון האיש ההולך לפני אחר ורואהו שאינו צריך לחקור כי הוא זה, כך דרכיך והילוכך יהיה לפני באמונה בלי שום ספק, והיה תמים שלא לחקור (כענין שאמר רבא לההוא מינא דא"ל עמא פזיזא דקדמיתו וכו' שמתחלה היה לכם לחקור אם יהיה באפשרי לקבל ברבות מצותיה, והשיב לו רבא אנן דסגינן בתמימותא) (מבלי חקירה) כתיב בן תומת ישרים תנחם וכו' [שבת פח], מוכח מזה דתמימות נקרא מי שמקבל הדבר מבלי חקירה רק באמונה).

הנה לפי"ו תראה שהוא ציווי גמור מאת הש"י אפילו לאאע"ה קדוש ד' אשר חשב וחקר ומצא וכו' שלא יחקור עוד רק להיות תמים, והוא הנאמר לו במצות מילה

סובב תמיד אין כוחו כח גוף והואיל ואין לו גוף לא יארעו לו מאורעות הגופות כדי שיהיה נחלק ונפרד מאחר, לפיכך אי אפשר שיהיה אלא אחד וידיעת דבר זה מצות עשה שנאמר ד' אלקינו ד' אחד עכ"ל.

הנך רואה שזה מצות עשה ממנין תרי"ג וזה מצות עשה ממנין תרי"ג, הנה על

ידיעת מציאות הבורא יתעלה כתב סתם להאמין וכו' וכתב וידיעת דבר זה מ"ע משמע שהמ"ע הוא אמונה לבד דייקא מבלי חקירה במופת, ועל ידיעת היחוד כתב מתחלה מופת ע"ז ואח"כ כתב וידיעת דבר זה מצות עשה, משמע שהמ"ע הוא לחקור זה ולעמוד עם המופת באמונה הלזו ומאי שנא.

אך הוא אשר דיברנו דהגם שהרמב"ם ז"ל חקר הרבה במופתי הפלוסופים גם על

אמונת המציאות, הוא היה רק להשיב תשובה לאפיקורסים אשר היו מתווכחים עמו בהיותו קרוב אצל המלכים, וגם להיות רבים מבני עמינו גם בימים ההם עברו חוק (ומטעמים שכתבתי לעיל ועוד יתבאר),

אבל הוא ז"ל בעצמו מודה שאין זה מדרך התורה לחקור על מציאותו (וכמ"ש שהוא בחי' עץ הדעת טו"ר שאסור להטות הדעת לטוב ולהפכו כרגע), ונצטוינו בתורה לאברהם אבינו התהלך לפני והיה תמים וכמ"ש"ל, וביתר תקבע בלב האמונה בקבלה מהאמונה במופת וכמ"ש"ל שזה מבחינת הא"ס שהבטיח לאברהם כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו וגו'. א"כ האמונה בקבלה הוא לנו למורשה מאברהם שהנחילו א"ס ב"ה וית"ש לו ולורעו אחריו, א"כ גם לאמונה זו אין סוף ע"י שום דבר כשיכריחנו איזה מכריח וכיוצא, משא"כ האמונה הבאה

ית"ש עד שנגלה אליו ממ"ה הקב"ה והודיע לו חלקו בתורה, עכ"פ התחלת התיקון היה ע"י החקירות) נה, אבל אין זה נחלת ישראל ומצווים הם בתורה שלא לעשות זה בשום אופן, ומשחית נפשו הוא יעשנה, כאשר עוררתיך ברמו עץ הדעת טו"ר ושאר עניינים שרמזתי.

לך נא ראה את דברי מרן הרמב"ם ז"ל בהתחלת ספרו התחיל בזה"ל, ייסוד

הייסודות ועמוד החכמות לידע שיש מצוי ראשון וכו', הנה יוקשה על לשון הזה, לו יהיה שרצה לרמוז השם הקדוש בר"ת בהתחלת ספרו (כמ"ש המפורשים) אבל חכמות מאי בעי הכא כיון שלא הזכיר בכאן שום דברי חכמה רק דברי אמונה להאמין שיש וכו', והוה ליה למימר ועמוד האמונות או ועמוד הדת, ועוד תתפלא הנה הרב הרמב"ם ז"ל מי כמוהו מורה בחכמות המחקר (כמו שאתה רואה בספר המורה) וכאן בספרו הגדול עזב דרכו וכתב סתם להאמין וכתב וידיעת דבר זה מצות עשה שנאמר אנכי ד' אלקיך, ואח"כ בהלכה ז' כתב אלקי זה אחד הוא ואינו שנים ולא יותר על שנים אלא אחד שאין כיחודו אחד מן האחרים הנמצאים בעולם לא אחד כמין שהוא כולל אחדים הרבה ולא אחד כגוף שהוא נחלק למחלקות ולקצוות אלא יחוד שאין יחוד אחד כמוהו בעולם, אלו היו אלוהות הרבה היו גופין וגויות מפני שאינן הנמנין השוין במציאותן נפרדים זה מזה אלא במאורעין שיארעו בגופים ובגויות ואלו היה היוצר גוף וגויה היה לו קץ ותכלית וכל שיש לגופו קץ ותכלית יש לכוחו קץ וסוף ואלקינו ב"ה וב"ש הואיל וכוחו אין לו קץ ואינו פוסק שהרי הגלגל

הכנה, הכונה התבונן נא מהו"ה אלקינו (מדחזינן שהוא בעל הכוחות כולם מניע הגלגלים בלי הפסק וסוף) ע"כ תבין שהו"ה הוא אחד, וכמו שביאר הרמב"ם זאת החקירה, א"כ התורה צותה עלינו בפירושה להתבונן זאת בחקירה הלזו, א"כ המ"ע הוא דוקא בחקירה הלזו, ואל תקשה ע"ז כיון שכתבנו שהידיעה שהוא באמונה מצד הא"ס אין לה ביטול כי אין לאמונה זו סוף משא"כ ידיעה מצד החקירה האנושית, א"כ גם באמונת היחוד יותר טוב להאמין באמונה ירושית מאכינו אברהם שהוא מצד הא"ס ולא לחקור בחקירה אנושית מצד בעל גבול ויכול להיות גבול לאמונה הלזו ח"ו ע"י מכריח וכיצא, נשיב ע"ז כיון שנצטוינו ע"ז מן התורה לחקור על זה א"כ כיון שהחקירה היא ע"פ התורה א"כ בקיום זה מקיים רצונו ית"ש והוא א"ס כי הוא ורצונו חד הבן.

ואם תקשה למה לא יצונו הש"י לחקור גם על אמונת המציאות וא"כ תהיה החקירה זו ג"כ מצד הא"ס ותערב לנפש, אין זה קושיא על מצות אלקינו ית"ש למה יצונו כך ולא כך כי הוא היודע הטוב לנפש וכמו שא"א לעמוד על כל תכלית טעמי מצותיו ולמה נצטוינו באופן זה ולא באופן אחר, ואעפ"כ להוציאך חלק אי אפשר מהמנע לך את אשר עם לבבי. הנה על אמונת היחוד נצטוינו להעי"ר פעמיים בכל יום (ע"כ אותיות ע"ד רבבין בפסוק היחוד) וע"פ חוקי התורה עד מפי עד פסול להעי"ר, ע"כ הציודי בזה לעמוד בשכלינו על הדבר והוא כמו עין בעין ראינו, וכאמת הוא דבר הנראה לעין מתנועות הגלגלים שכתב מן ז"ל, וא"א לי לכאר לך יותר ואם רץ

מצד השכל האנושי שהוא מצד בעל גבול וסוף יכול להיות שע"פ רוב יש לאמונה זו סוף ע"י איזה מכריח אפילו הכרח איזה תאוה, ע"כ המ"ע שבתורה אנכי ד' אלקיך הוא רק אמונת אומן מבלי חקירה, ע"כ מן הרמב"ם ז"ל בספרו הלזה שהוא מיוחד לדתי ומשפטי התורה, הביא רק המ"ע להאמין ולידע שיש מציאות הבורא ית"ש ולא הביא שום מופת בחקירה.

והנה החכמה והשכל שבאדם נובע תמיד ומחשבה רודפת מחשבה, ומאין נובע זה אל המוח, על כרחך יש משכיל שישכילוהו, והדבר שהוא משכיל להחכמה הנה הוא אינו נגבל בכלי המוחין ע"כ הוא דבר שאינו מושג בחכמה והוא בחינת אמונה שאינו מושג ונתפס בחכמה בהשכלת השכל. ויציבא מילתא דנא להבאים בסוד ד' בחי' כת"ר למעלה מן החכמה סוד קרצו של יו"ד למעלה מן היו"ד, וכנשמת רוח חיים שבאדם אור מקיף שאינו נתפס בכלי הגוף רק הוא אור מקיף ומאיר להשכל הפנימי שבאדם והשכל נובע ממנו, דוק בדבר. הנה בחי' זו נקרא עמוד החכמות, עמוד שהחכמות עומדין עליו היינו שנובעין ממנו, (וזה שאנו אומרים כתר יתנו וכו' וכמש"ל), וזה שהעמיק הרמב"ם וכתב יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע וכו', היינו באמונה לכו', והאמונה היא עמוד לחכמה הבן הדברים ותתן מעדנים לנפשיך נ.

הנה זה הוא באמונת המציאות, אבל באמונת היחוד ס"ל להרמב"ם מדחזינן דהתורה אמרה שמע ישראל ד' אלקינו וגו', משמע מלשון שמע לשון

לכך שוב וכו', וידעתי ידידי ידעתי שתקשה עלי מדברי בעל חובת הלכות שהארץ ברבריו והחליט שמצוה עלינו מן התורה לחקור על האמונה המקובלת, אבל כאשר תדקדק ברבריו לא תמצא רק אמונת היחוד, אבל על אמונת המציאות בעצמו לא כתב שהוא מצוה עלינו, הגם שבשער היחוד הביא מופתים גם על המציאות, הוא מטעמים שכתבתי לעיל על כל החכמים הקודמים, אבל המצוה מן התורה מפסוק וידעת היום והשבות אל לבבך וכו' הוא על אמונת היחוד. וגם זה לדעתי הוא רק סברת הרמב"ם וסייעתו (ובספר המצות לא מנה זה הרמב"ם למ"ע, ונ"ל דס"ל דהוי ענף למצות ד' אחד) והחרדים מנה זה בשם רבינו יונה, אבל אמר סתם שהמצוה הוא להתבונן בגדולתו ית"ש כפי שכלו, ובפרט למי שהאירו עיניו באור תורתו של רשב"י עין בעין יראה מה המצוה של וידעת היום וגו'.

ע"כ כיון שהוכחתי לך אחי שהחקירות אסורין מן התורה, הגם שלדעת הרמב"ם יש מצוה עכ"פ בהעלות על לב במופת הגלגל על אמונת היחוד, המשכיל על דבר גור יגור לנפשו ולא יחקור ביותר כי זה אסור, ולדעתי יש לאסור כלל וכלל (ובפרט בדור הרע הזה שפקרו הרשעים לגמרי) ובפרט שהדבר זה אינו מוסכם מהפוסקים שיהיה החיוב לעמוד על אמונת היחוד בחקירה, (ופסוק וידעת היום הוא להתבונן בדבר הנמסר לו בקבלה לחשוב בגדולתו ותפארתו ורוממותו ויכלתו, ובפרט מי שחלק לו ד' בבניה בחכמה הקדושה חכמת הקבלה יוצא בודאי אליבא דכל הריעות). ע"כ הרחק גם מזה כי יותר נראה

שגם זה באיסור עץ הדעת טו"ר ונכלל באזהרת והיה תמים שכתבנו לעיל (הגם שיש לחלק אין רצוני להארץ), ויש אתנו לאלוה מילין במקום אחר בברכת ק"ש שיוצאים לכ"ע בכיון בברכתם קודם ק"ש (אפילו לדעת הרמב"ם דס"ל דהחיוב הוא לחקור על אמונת היחוד אך יארך לך הדיבור ואכ"מ), ונאמנים עלינו כל נשמות ישראל שמאמינים בודאי אמונה שלימה בכל אמונות השייכים לעבודת אלקינו ולתורת יוצרינו, וזה כל ישע וחפץ מאת העמוסים מני בטן זרע קדוש ישראל.

ובפרט שאלו ב' המצות אנכי ולא יהיה לך שמענו מפיו ית"ש בלא שום אמצעי ולמה כזאת, ע"כ הוא להורות לנו כיון ששמענו מפיו ית"ש וכל נשמות ישראל היו במעמד הנכבד, נשאר הדבר יתד תקוע בלבבינו בלא שום חקירה כי לעולם ד' דברך נצב בנשמות ישראל אנכי ולא יהי' לך וכו', אפילו פושעי ישראל הרודפים אחר תאוותם מוכנים למסור את עצמם על קדושת שמו ית' כאשר ירצו להכריחם, משא"כ הרוצה דוקא לעמוד על המחקר הנה אינו רוצה להספיק לעצמו בדבר הש"י אשר נצב בנשמותינו באמור לנו אנכי ולא יהיה לך וגו'. בני כאשר תעמיק ברבריו האלה תעמוד מרעיד ומשתומם עד היכן הדברים מגיעים וכי כרגע ח"ו תוכל לאבד עולמך, ע"כ התהלך לפני ד' בתורה ועבודה ובה תתרפק אילת אהבים ויעלת חן ותתענג על ד' ויתן לך משאלות לבך.

וצוד אודיעך מה שראיתי ומצאתי כתוב בשם חכם אחד ברמו הפסוק נשמות כט טן ולקחת את שתי אבני שהם ופתחת

הם מבחוח, (חורף אותן שנגלה עליהם אור קדושה העליונה מבינים מעט קט כמצוץ מן החרקים) וערכים עלי דברי דודים הרב החסיד בעל חובת הלכות שכתב בזה דבר נחמד, ותכלית כוונתו, הנה הידיעה נתאמתה לנו על פי התורה והנבואה והנסים, וכן הבחירה החפשית נתאמתה לנו דלולא זאת אין שכר ועונש, והנה השכר ועונש מבואר בתורה ומלאים כל ספרי נבואה, הנה שתי אלו הענינים אמת יתר תקועה בלבבינו אבל השכל האנושי קצר מהשיג שתי אלה הענינים ביחד, הנה נאמן הוא בעל מלאכתינו אשר עשה לנו את הנפש שההשגה בזה לא תהיה לנו לטובת נפשינו ע"כ מנע מאתנו את השכל הזה, כי באם היה הרבר הזה לטובה לנפשינו בודאי היה הש"י מטביע בשכלינו איך להשיג הענין הזה והוא ית' היודע אשר הדבר הזה טוב לנו להאמין מבלי חקירה ע"כ תוכן דבריו הנחמדים.

בכ"ל אלה הענינים אנן נמי נימא הש"י יודע ועד אשר טוב לנו מצד נשמותינו מקום מחצבתה להאירה ממקורה מחשבה קדומה קודם התלבשות אורו ית"ש באור החכמה, והרצון הקדום הזה הוא בחי' כת"ר למעלה מן החכמה הוא הנקרא אמונה כמש"ל, הרי זה טוב לנפשותינו להאירה ממחצבתה דוקא להאמין אמונת אומן בכל פינות התורה הזאת, ועי"ז נזכה להיותינו מתעטרים בנשמת יחידה לעתיד לבא ותהיה מחיצתנו לפנינו ממחיצת מלאכי השרת ותתענג נשמותינו ותתעטר רוחינו ויערב לנפשותינו בהופיע עלינו רוח החיים בכתר היחידה ואז נזכה לחזות בנוצם ד' ולבקר בהיכלו אמן:

עליהם שמות בני ישראל, כתב בזה, הנה המתפלספים לא יכלו להשיג ע"י החקירות רק אותם שתי אבני השהם, היינו שתי העיקרים שכתב הרב דהיינו מציאות הבורא ויחוד שהוא הרחקת הגשם, ושאר העיקרים תורה מן השמים ונבואה ותחיית המתים וביאת המשיח ושכר ועונש וחיודש העולם על כרחך צריכים להאמין רק בטבע הישראלית בדרך המקובל מהאבות ומהנביאים, הנה מה בצע לחקור בחקירות גם כאלה השתי אבני שהם גם בזה תספיק לו שם בני ישראל עכ"ר.

והנה נראה לדעתי דמש"ה אותן שתי הדברות אנכי ולא יהיה לך שמענו מפיו ית"ש בלי אמצעי, דגלוי וידוע לפניו ית"ש דאותן שתי הענינים אפשר להשיגן בשכל החקירה ואין זה רצונו ית"ש (כי באם לא נאמין ח"ו רק מה שמשגיג השכל הרי זה יבא לכפור באחרות אשר א"א להשיגן במחקר) ע"כ ציוונו הש"י אותן שתי הענינים במצוה מפיו ית"ש להישאר היסוד מוסד בלבבינו בטבע (דכיון שכולנו שמענו מפיו בסיני אלה הדברים נשאר לעולם דברו נצב בנשמותינו באם לא נרצה להתחכם על גזירותיו אשר צוה שלא להתחכם) רק באמונת אומן בלי חקירה, וככה בכל יסודות תורתנו הקדושה נאמין באמונת אומן.

ואם תאמר מפני מה עשה ד' ככה הלא טוב היה שיברא מציאות אשר כל האמונות יהיו מושגים ע"פ שכל המחקר ואז היה טוב לנו, תדע הקודא נעים אשר לא מתחמה שאלת ע"ז, כי הנה תראה עיני הידיעה והבחירה אשר נתיגענו את עצמם כמה וכמה מקודשים אשר בארץ למצוא לעצמן פתח להכניס הדברים בשכל ועדיין

הזכרתי תביא את האדם להתדבק בתורה
אלהינו ובמצותיו, אבל אחרי אשר על כרחנו
נצטרך להאמין חדוש העולם ושכר ועונש
ותורה מן השמים על דרך האמונה, מה
הועלנו בחקירת מציאות הש"י, (י) ומצות ודע
מה שתשיב לאפיקודים לא לאלה נצמדה, כי
אם לכהנים המשרתים את פני השם יתברך,
הם העולים אל המדרגה הרביעית במדרגות
הסולם אשר הזכרתי אותם אשר לא ימו אנה
ואנה מאהבת השי"ת ותורתו אע"פ שישמענו
דברי הפילוסופים וסענתם כי כבר נתחזקו
באמונה מצד מעשה המצות אשר הוא מציא
האמונה מכח אל הפועל.

אב"ל אלו האנשים אשר לא נתחזקה [אצלם]
אמונת השי"ת ואמונת מצותיו
האלהיות, חשבו ללמוד להשיב את אפיקודים,
שבו הם עצמם אפיקודים קורצים בניסיונות
מלעינים על המצות ועל הקבלה, מחשבים
ומייקרים הציודים והפתוחים אשר ברו מלבם,
ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלך
מארץ מצרים. כי כאשר יצאו מן האמונה
[האמת] אל החקירה למדו שכלם שלא להאמין
כי אם מה שנתבאר להם במופת, ואלו השני
עיקרים האמינו והשאיר נסתפקו בהם, או
לפתות נסתפקו [פי' מצאו די ספקים] ומצאו להם
בבקעה הנזכרת אפשרות דביקת השכל
הפועל אשר ברו מלבם חכמי ישמעאל וקראו
צדור החיים ועולם הבא (י"א) ונסתפקו בו

מעין גנים

ומצותיו. ויחודו צ"ל נ"ל: (י"ב) ונסתפקו בו.
ר"ל בשכר ועונש: [כבר העידו שלכאורה נראה
שכנת הרב יעבץ במ"ש תסתפקו כלומר הספיק להם

אלה לאביהם שבשמים הלא במעשים גופניים
הדומים להם. (ח) אבל הם דבקו במושכלות כי
בהם דמו למלאכים המבירים את בוראם ואין
להם שום מצוה מאלה המצות הגופניות.

ור"ע, עוד מזאת, אחרי שמענו דבש
החכמות לחשו זה לזה ראו נא כי
אודו עיני כי מעמתי מעט הדבש הזה, ופתחו
על שתי אלה האבנים כמה פתוחך בתורתנו
הקדושה האלהית ממאזני שכלם הנקל, והפכו
כל התורה לפרשה על פי השכל אשר ממנו
נתבארו להם יסודי התורה אשר חשבו עצמם,
כמו שצעק עליהם החכם ויקומו לחקוד
באמרותיה ולשלול מצותיה במאזני שכלם
הנקל וכו'. ולמה לא זכרו אלו האנשים כי אלו
השני יסודות ואם הם גדולים ועצומים הלא
בהם נשתרפנו עם הפלוסופים ועם חכמי
אומות העולם אשר קצנם עבה כאלו הידיעות
יותר ממתני חכמי ישראל, והמאמינים באלו
סופרים בחדוש העולם ובהשגחה וכנבואה
ותורה מן השמים אשר הם העיקרים העצמיים
לתורתנו הקדושה כמו שאבאר בס"ד.

והצ"ד השיגה ד החקירה אל יתר העיקרים
העצמיים לחדוש העולם, אשר הגה
יסוד היסודות ועמוד התורה והמצות באמת,
ואל שכר ועונש יום הדין ותחיית המתים שהם
ענפים מתחייבים מהיסוד הגדול חדוש העולם,
התירשתי הייתי מודה להם, כי אין ספק
(ט) אלא שהאמונה כאלה העיקרים אשר

(ח) אבל הם דבקו במושכלות. ר"ל כל זה זה הוא
מדברי המתפלספים החוקרים:
(ט) אלא שהאמונה. שהחקירה צ"ל נ"ל: (י)

השמים ותחיים המתים נבדלנו מכל האומות
מגיד דבריו ליעקב חוקיו וכו'.

האמת כי להיות אלה העקרים האחרונים
אשר הזכרתי צומחים ויוצאים
מהעיקר הגדול תרש העולם ואומות העולם
לא זכו להם ונמצאו תפל אצל חדוש העולם,
וכל שכן אחר שפרקו מעליהם עול שבע מצות
שנצטוו בני נח נמצאו ריקים מתרש העולם,
ונשארו אנחנו עדת ישראל נחלים כל
העיקרים, ומציאות האומות לשרת את ישראל
אחר ביאת משיחנו, כאומרנו [שעה טפ ב] והיו
מלכים אומנך, הגוי והממלכה אשר לא
יעבדוך יאבדו [שם ט ב], כאומרנו ואתם תהיו
לי ממלכת כהנים וכו' [שמות יט ו].

ועל העקרים העצמיים לתורתנו הקדושה
נצטוונו כפסוק אנבי ולא יהיה לך, שמע
ישראל, לא על מה שפירשו אלה החכמים
בעיניהם חבירי הפלוסופים, כי מה שנתבאר
כמופת (יג) אינו נופל בו מצוה. הפך מה
שהפכו דברי חז"ל אנבי ולא יהיה לך מפי
הגבורה שמענום, ופירשו מפי גבורת המופת,
חלילה חלילה לאל (יד) ולמה היה צריך לבא
בקלות ולפידים והדר בוטר באש עד לב

מעין גנים

וכי אבל האמינו במציאות היית, ואילו כאמת
חידוש העולם נשתתפנו עם ישמעאל וארום המאמינים
בחדוש כמותו, ואולם בגבואת משה ותודתו נבדלנו
מכל האומות [יג] נופל בו מצוה. על כרחך
המצוה הוא דוקא להאמין בלא חקירה
ומופת וכמ"ש בהג"ה: (יד) ולמה היה צריך.
הלא אריסטו יאמר בגבורת המופת בלא
רעש ובלא קולות וברקים:

כאמר וכלידי נכרים ישפיקו [שעה כ ו], ואין
להם עוד חלק ונחלה באלהי ישראל ולא
בתחיית המתים ולא ביום הדין ולא בגן עדן,
והניחו הודאי מאותם הדברים ולקחו
הספיקות אפשרות הדביקות אשר הלעינו
עליו האחרונים ואמרו שהוא כסיפור הזקנות,
עוזבו האמונה לגמרי ונעשו פילוסופים גמורים,
תמות נפשם מות נבלים ותהי אחריתם
כמותם, לא כאלה חלק יעקב, כי יוצר הכל
הוא בורא השמים וטפיהם, הוא היסוד
העיקרי אשר בו נתיחדנו מן הפילוסופים
המבדלים בן קודש לקדש, כי בדיעת
מציאות השם נבדלנו מן האפיקורס האומר כי
הכל במקרה, אשר למעוט אנשי זאת האמונה
כבר נתבמלה כמעט מן העולם, ונשתתפנו עם
חכמי הפילוסופים החשובים ועם פרעה
וחכמי האומרים מי ה' אשר אשמע בקולו,
כי מאמינים היו במציאות הש"י כמו שפירש
(יב) הרשב"א ז"ל. ואנבי הבאתי ראיות הגם
כתובים על הדרשות אשר לי, ובחדוש העולם
נבדלנו מן הפילוסופים ומכל חכמי אומות
העולם, ונשתתפנו עם האומות שבינינו
ישמעאל וארום, ובגבואת משה ותודתו מן

אמתתם בשקר שכדו מלכם ידביקת השכל הפועל"
ח"ש המשך הכתוב וכלידי הנכרים ישפיקו
(יג) הרשב"א ז"ל. רק שלא היה מאמין
בהשגחה ושכר ועונש: [ופי דברי הרב יעב"ץ
כי נבדלנו מן האפיקורס בדיעת מציאות ד' שהוא
מכויש, אבל נשתתפנו עם חכמי וכי דבר אחד הוא
מציאות היית, שאעפ"י שאמרו מי ד' פירשו שלא
האמינו בשם היייה המורה על חידוש העולם והשגחה

בעבור ריוח מעט כמו שהודעתך כי מה שהריוחו בידעת השם יתברך הפסידו (טו) בשאר העיקרים.

הראייה הראשונה, הפסוק הזה מצוה לכל ישראל, ואך יצוה השם יתברך לכלל ישראל אנשים ונשים וטף לחקור בחקירה אשר אחד מאלף לא ישער אליה, וכל שכן כהיות החקירה רבת הספיקות וקרובת הסכנה, ושמתני לאחד מחכמי הגוים אשר עשה היפך מחכמינו האחרונים אמר כי אחד שנתבאר לו לאדם האמונה במופת (טז) אין לו שכר עליה. השנית כי יש לנו ב' חושים חוש השמע וחוש הראות, ושניהם כלים לב' השגות, חוש השמע כלי לקבלה וחוש הראות לחקור השכלית כאומר וראיתי אני בלבי, החכם עיניו בראשו. א"כ הוכחש פירושם, כי היה ראוי לומר ראה ישראל ואו היינו מפרשים החקירה (יז) השכלית, עכשיו שאמר שמע היא הקבלה והאמונה בה. והשלישית כי חכמינו הקדושים וחכמי המשנה והתלמוד הם היודעים אמיתות פירוש המצות והם פירשו כמו שפירש בעל ספר המצות [סמ"ג ט"ע ב] לאמין ולשמע שהוא אחד בשמים ובארץ וב' רוחות שגא' שמע ישראל ונ'. כי קראו [ברכות יג:] זה הפסוק קבלת עול מלכות שמים

מעין גנים

במקום שהוא דאפשר למטעי (לדעתם) שמ"ע הוא שמיעה ממש בקבלה היה יותר מהראוי לומר ראה או הבן, ע"כ צריך לומר דכן הוא פירושו שמיעה ממש מפה לאוזן בקבלה הבן נ"ל:

השמים, עליהם נאמר [דמיה כ לו] והפכתם את דברי אלקים חיים. האמת והאמונה בפסוק אנכי כמשמעו נצמינו להאמין כי אותו שנתן לנו התורה כהר סיני הוא אלהינו אשר הוציאנו ממצרים, אשר התנאה והיא ראה על חרוש העולם אשר אי אפשר להתבאר היסוד הגדול הזה בשום פנים כי אם באופן זהווא, כי לזה היה תגלות במצרים וכל הניסים, וכמו שבאירתי בפירוש המצות באר היטב.

גם במאמר שמע ישראל מעו, כי הרחקת הגשמות אם היא פנה יקרה ואמיתית שכליית ואין לכופר בה חלק באלהי ישראל על דרך האמת, והיא יסוד אשר עליה נבנית כל הקבלה, מעשה בראשית, ומעשה מרכבה, איננה עיקר זה הפסוק, ואם היא נכללת בו. כי עיקר זה הפסוק להאמין כי אין שם רשות אחר אלא הוא אחד בשמים ובארץ וב' רוחות העולם ומלכותו בכל משלה, והו עצמו הדבור השני לא יהיה לך אלהים אחרים, ובא בזה מצות עשה ומצות לא תעשה כמו שבא במצות השבת. ואע"פ שהאמת עד לעצמו אביא לך ג' ראיות לעקוד סברתם פן יפתוך להמשך אחרי החכמות חיצוניות וכשלת בהם כאשר בשלו רמה ותפסיד קן התורה והמצות

(טו) בשאר העיקרים. לא הריוחו גם בידעה זו רק הפסידו וכמ"ש: (טז) אין לו שכר עליה. ונראה כי זה נמי טעם שאין לנו מופת בהמצואות על כל העיקרים הוא כדי להרבות שכרינו והבן יז: (יז) השכלית. הגם שתיבת שמ"ע יפול על הבנת הלב ג"כ,

המלכים מנהיגו של עולם, ואם ח"ו המצא ימצא פתי ועם הארץ אשר לא יצייר הדבר זה, או אשה אשר השה אלהה חכמה ולא חלק לה בבינה ולא תוכל לצייר מציאות השם כי אם בעל גשם, והאשה היא תודר בכל מצות השם יתברך ותחשוק בלבה אל יוצרה ותמסור נפשה על תורת ה', אחרי שלא עשתה שום עבירה ולא עברה עוד אדרבה סבלה צרות רבות ורעות, תהיה מעלתה בלי ספק אצל יוצרה יותר מאלה החכמים בעיניהם, כאשר ראית בענין מה שכתבתי למעלה כי הן הגה הנשים הספרדיות באו והביאו את בעליהן (י"ז) למות על קדושת הש"י, והאנשים אשר היו מתפארים באלו החכמות (י"ט) המירו את כבודם ביום מר, וזו ראייה גדולה ועצומה שאם לא התחכמו אלא היו מן כת הפתאים היה פחיתות מצלת אותם ושומר פתאים ה'. אבל אחרי שלא נתפייסו להאמין בקבלה ויצאו אל החקירה, האמינו היסודות אשר בהם (כ) נתייחדנו עם חכמי האומות והפילוסופים, וכפרו כל העיקרים (כ"א) אשר נתבארנו במופת כגון שכר ועונש ותחיית המתים, או היו מסתפקים בהם, על כן לא מכרו את אדמתם נחלת העה"ז על הספק והיו מן כת המשומדים אשר אין להם חקנה.

מעין גנים

בידו עין ומצותיו יהיו לרצון לפני ד', אכ"מ הביאור בזה באורך ורחב: (י"ט) המירו את כבודם. כבר ראית בענין משיל שכל נמרץ בזה ואתה תבין: (כ) נתייחדנו. נשתתפנו צ"ל: (כ"א) אשר נתבארנו. ר"ל במופת הנבואה והנסיים נח:

כי מלכותו בכל משלה, ושמו זה הפסוק עשירי למלכות (בתפלה ר"ה), כי נצטיינו להוכיח מלכות ג' של תורה ג' של כתובים וג' של נביאים ומסיים בשל תורה ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' וג', אם כן עיקר זה הפסוק כי אין שם רשות אחר כי אם רשותו יתברך לבד ומלכותו בכל משלה והוא עיקר עולם הבא, ואולי אדבר עוד בזה אם ה' נומר עלי. כי אני כבר הבאתי ראיות רבות ופוכות וטעמים גדולים וחזקים על כל מה שאמרתיו עד הנה בחבור הקצר הזה הלא הם מפורדים ומפורדים על ספר דרשותי, אלא שכונתי בזה הקצור להעמיד בקצה על האמת למבקשיה החיל אשר נע אלהים בלבם.

וכבר נתבאר כי האנשים האלה שמחו ללא דבר בפירוש אלו הפסוקים התועלת אשר מצאו מעין הרחקת הגשמות, תהלה לאל אין פרץ ואין יצאת ואין צוהה ברחובותינו, כי אין פתי וסכל בישראל שגשתבש בו כי הוא כמעט משכל ראשון, ומבשרנו נחזה אלה, כי רוחו ונפשו של אדם היא המנתת אותו והמזיזה אותו והיא המשכלת בתורה ובמצות ומכירה את בראיה ואינה נוף, וכ"ש המלאכים שאינם נוף ולא כח הנוף, ק"ו עד אין סוף מלך מלכי

(י"ז) למות על קדושת הש"י. עיין בזה ברמב"ם הל' תשובה פ"ג והשגת הראב"ד עליו, וע"ש דני"ל דגם הרמב"ם לא קרא מין להמאמין בגשמיות רק למי שעושה זאת כשאת בנפש אבל לעושה בשגגה שאין לו שכל רחב להפשיט ממחשבתו הגשמיות אין

פרק ששי

להרום המגדל אשר בנו בני אדם לעקור אבן פינתם יסוד
בנינם והוא פסוק רק עם חכם ונבון [דברים ד 1].

לכאר להם לישראל כי התכלית העליון אשר
בעבודו נברא העולם ונתנה התורה אינו אלא
בעשיית המצוות על אמתתם, כי זה חיוב כל
האדם כקמן כגדול ולא ניכר שוע לפני דל,
אם יחמא איש את השם יתברך אין לפניו
משוא פנים כדרך מלכי בשר ודם שאם שר
וגדול חשוב עשה אחד ממצוות המלך אשר
לא תעשנה יעבור (3) על חכמתו, ולא יעשה
כן לעידוניהם או לפועלים, מלך מלכי המלכים
הקב"ה עושה להיפך, כי ימחול לפתאים
וידקק כחוט השערה על הצדיקים, כאמרים
חכמים ו"ל [בין ג], מדקק עם צדיקים כחוט
השערה, וזה לגדולת הש"י אשר אין לה קץ,
כי מלכי בשר ודם יצטרכו לשאת פנים
לגדולים שבתם פן יקומו כלם עליהם, מלך
מלכי המלכים אינו כן, כאומר [דברים י ז] כי
ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים וכו' אשר לא
ישא פנים וכו', בעבור שהוא גדול על הכל
(1) לא ישא פנים לאותם אלהים אשר
החליפוהו בעדו.

אחרי אשר האנשים האלה בנו עיר
מברותיהם ודעותיהם בתורה, ותהי
להם הלכנה לאבן פנה והתקמד לתקמד תצודה
ברעותיהם הנקלות, [פי' בראותם הכתוב וחתה תלוי
כמעשה לבנת המפיד (שמש כ י) התחממו לפרש לבנת
היא החמר הראשון היולי נעדר הצורה וממנו נתהוו כל
הצורות וכ"ן ויראו מעם הארץ בריותיו של
הקב"ה אשר אין רוחם נוחה באלו הפירושים
אשר הם מפרשים על דרך השכל, בנו להם
מגדל וראשו בשמים להזדרז מעם לשונם בני
על שני אלה הפסוקים, האחד ושבתם
ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני
העמים אשר ישמעון וכו' (6) ואמרו רק עם
חכם ונבון הגוי הגדול הזה [דברים ד 1], אוי
לאזנים שכן שומעות, אוי לו לפה קדוש מפיק
מתגליות שחשבה לומר הדברים האלה, שומו
שמים על זאת ושערו חרבו מאד, היהפך
כשי עורו ונמר חכברותיו כאשר הפכו אלה
דברי אלהים חיים ומלך עולם, והפרשה הזאת
ציורה הפך סבתם, כי משה רבינו ע"ה רצה

מעין גנים

כאשר ישיג החכמה הנרצית לדעתו ברמו
המצוה אוי הוא פטור מן המצוה: (5) על
חכמתו. ר"ל יעבור ויסלח לו עבוד חכמתו:
(2) לא ישא פנים לאותם אלקים. ר"ל אפילו
אותן הגדולים הנקראים בשם אלקים

פרק ששי

(6) ואמרו רק עם. ר"ל הנה הרשעים האלה
תולין סבתם בפסוק הזה
שהעיקר הוא החכמות, והשמירה והעשייה
שבמצוות הוא רק לתכלית החכמה, ממילא

ולדבראות השרש הנכבד הזה באה הפרשה הזאת ואמרה, ואחתגן אל ה', ולא נתקבלה תפלתו, ומה לו להזכיר זה אחר שלא נתקבלה תפלתו היה לו להעלים כמו שנאמר וכוסה קלן ערום, אלא בא להגיד להם כי הש"י לא רצה למחול לו החוטם השעורה שלו, ומחל להם עבות העגלה. והוא אומר ונשב בגיא וגו' ועתה ישראל הרי אתם חביבים לפניו ודברים בו ואתם נבוסים לארץ, על כן אני מצוה אתכם לא תוסיפו כאשר עשיתי אני שהוספתי על הצווי והכתי פעמיים, כי התורה שנתנה לכם מסודרת מאת בורא העולם שלימה בתכלית השלימות לא חשא תוספת וחסרון, ובלבד שתשמרה כראוי, וזה אמרו ושמרתם זו משנה וכו', כי הוא חכמתכם אשר בו נבדלתם מן האומות, כי לבני קמורה נתנה חכמת המבוע (והמת בני קדם) היא הדרך הראשון שהזכרתי למעלה (פ"ד) כי הם דברים במעשה הש"ת היא חכמת המבוע, אבל אתם

דברים כשם יתברך הוא הבורא את העולם, חביבין ישראל שנתן להם כלי חמדה, זה שאמר ואתם הדברים ב'י' אלהיכם, מצד מצותיו שהכל שמתויו, כאומרו ראה למדתי (ד) וגו'. ולפי שהעמים אין להם כי אם החכמות החיצוניות לכד ואתם יש לכם חלק באלהיכם, תהיה הבחינה על זה שאתם קוראים אל ה' והוא עונה אתכם, וזו ראייה על הקרבה אשר לכם עמו, הוא אומרו ואמרו רק עם חכם ונבון וגו', שאע"פ שבתחלה יחשבו אתכם לשוטים, אחרי ראותם שאתם קוראים אל ה' והוא עונה אתכם ידעו נאמנה כי חלקכם גדולה ועצומה מחלקם ואמרו רק עם חכם ונבון וגו', אבל כל זה בתנאי שתעשה על אמתתה, הוא אומרו רק השמר לך ושמור נפשך מאוד, שאם לא תעשה על אמתתה לא ידבק בכם הענין אלוד ותחשבו שוטים כמחשבת האומות בתחלה בראותם אתכם (ה) עוסקים בחוקים אשר אין להם טעם.

מעין גנים

דיינים ושופטים ושררות: (ז) כבר ביארתי הפרשה הלזו לעיל בהג"ה: (ט) עוסקים. לדעתי אין מן הצורך לאריכות בפירוש זה הפסוק כי נראה בעליל שהפסוק הזה לא די שאינו מסייע להם אדרבא מעקר שרשיהם ואבן פינתם עד אשר לא משאיר להם שורש וענף, והנה הרשעים הללו פורקים עול מוסרות המצות באמרם שאין מן הצורך לעשיה גשמיית, והמצות אשר צוה ד' הוא רק להורות איזה מושכל בהמצות, ממילא מי שמשכיל המושכל אין לו צורך למצוה כי הן הנה עשיה גשמיית ומה בצע ומה חכמה בעשייתה, כה דבר הרשע המאבד

נפשו מארץ החיים. והנה להכות על קרקוד שער המתהלך באשמיו אמרה התורה ושמרתם (הלאורין) ועשיתם (העשין) בפועל דוקא שמירה ועשיה ממש. והנה כבר דברנו [לעיל פ"ב] מזה שהפלוסופים חקרו האידך אפשר שעי עשיה גשמיית יהיה השארת הנפש והצלחה אחרונה, והנה המתקנו לך הדברים, להיות התורה והמצות הן הנה רצונו ית"ש והדבק בהם מתדבק ברצון, והרצון הוא למעלה מן החכמה, ואין טעם ברצון כי הוא למעלה מן החכמה שהוא טעם והבן, הנה משום הכי כל העוסקים בתורת ד' ובמצותיו

וז"ש נכריס דן ושמרתם ועשיתם, בפרעל דייקא, כי היא חכמתב"ם ובינתכם לעיני העמים, ע"י שמירתכם עשיות המצוות בפרעל יודע חכמתכם ובינתכם לעיני העמים מה שבילה זמנו הפילוסוף לוי שנה לידע לכמה הנחש מוליד הנה בא חכם התורה והושיטה לו בקנה אחד בלא יגיעה ובלא טורח ועמל [מבאר לעיל בפרש שלישי]. וזה שסיים אשר ישמעון את כל החוקים האלה, ויבינו מהיכן היה ע"י החקים השארת הנפש והצלחתה, על כרחק הוא משום דהמצות הם רצונו ית"ש והעושה אותן והעוסק בהם רבוק ברצון ומהרצון נמשך החכמה (על כן) ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה. וכאשר תתבונן כל זה תבין גם שאר הפרשה בטוב טעם ודעת ותגשק ידי התורה ועוסקיה ולומדיה ויתלהב לבבך באהבת השם יתברך באהבה עזה ונפש שוקקה ברוך אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו (נ"א):

דייקא היו בקיאים בכל מיני החכמות (כמו שתראה מחכמי הש"ס) הגם שלא בלו זמניהם אך ממילא ידעו כל החכמות, כי החכמה נמשכת מן הרצון, וכשהם עוסקים כביכול ברצון ממילא נמשך להם החכמה מהרצון היינו מהתורה, ולכך כשבא הפילוסוף ושאל לכמה הנחש מוליד, הגם שלא היו יודעים מזה ולא חקרו בשום פעם, הנה האיר הש"י את עיניהם ומצאו החכמה ברצון היינו בדברי התורה.

והנה מי שמבין הענין ורואה אשר הש"י מצווינו דייקא לעשות את המצוה בעשיה והנה יוקשה לו האיך יהיה ע"י השארת הנפש, הנה מובן הדבר להיות שהתורה והמצות הם רצונו ית"ש למעלה מן החכמה, וכשישראל מדובקים ברצון הלא בודאי אין שום חכמה נעלם מהם כי הם רבוקים בשורש החכמה וזהו הצלחת נפשם לעולמי עדינא.

הנהות הצבי והצדק

שהקדים הכתוב זאת חוקת התורה מכאן תלמד אשר נתקקה בתורה כל הענין אשר נעשה תחת השמש, ויש בה חקיקת כל החכמות המושכלות והטבעיות וז"ש אשר צוה ד' לאמר לדורות שאין צריך לעסוק בשום חכמה רק בתורה, ובעטוק בה יבין האדם על ידה כל החכמות.

ובמניד תעלוסה עמיס ברכות דף לד: כתב, מנא הא מילי אריכיל דאמר קרא בורא ניב וכו', לכאורה מאי מקשה מנא הני מילי דילמא לא נפקא לן מן שום פסוק רק רחביד עמד על המחקר כזה וכבר כתן זה כמה פעמים, אבל תדע שאין לסמוך על שום דבר שבמחקר אם לא שיהיה לו איזה סמך בתורה,

נח) כדי להבין הענין לאשורו נעתיק כאן מאגרא דב"ה פ' חוקת ד"ה פסיקתא רבתי וכו' ובני יששכר חודש אדר מאמר י' בסופו האריך בענין פרה אדומה ובירוד סימניה ח"ל, שהכירו חכמים כסימנים המקובלים להם בתושבע"פ מסיני, שאין לך שום חכמה בטבעיית וכמושכלות שאינו נרמז בתורה, כאשר תראה כמה טרחו חכמי האומות סבי דבי אתונא לידע לכמה הנחש מוליד והעלו חרס בידם, ודי יהושע הוכיח הדבר במישור מן התורה, וכן ככל עיני החכמות והודעת הטבעיים בבעלי חיים הכל יש בתורה ברמז וכמסורה בתושבע"פ וכו' כי אין שום דבר חסר מן התורה, וזהו

פרק שביעי

להרום המגדל אשר בנו מפסוק אל יתהלל חכם [יזמ"ה ט כב].

אלא כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי. (ג) ואם [פי אפילו אם] היו מתעסקים במצות, לא לשמן, כי אם לרמות בהם הבריות שלא יחזיקום למינים (ד) או למצוא חן בעיניהם, ועל זה הוכיחם תחלה [יזמ"ה ח ה] איך תאמרו חכמים אגחנו ותורת השם אתנו אכן הגה לשקר עשה וגו'. וכבר ידעת מה שכתב הרב הקדוש האמיתי [המבין] בהקדמת התורה, כי חכמת התורה באותיות גדולות וקטנות ותגיהם כמו שאמרו [שבת פג.] בשעלה משה וכו' שהיה קורא קשרים לאותיות וכו', והוא שאמר [יזמ"ה טו] אכן הגה לשקר וכו', כי לא ידעו בשמותיו של הקב"ה דבר אשר היא החכמה האמתית, ואמר עוד בפירוש [שם] הגה בדבר השם מאסו וחכמת מה להם, הרי ביאר התוכחה שהיו מתרסקים בחכמת האומות ומאסים

ומה שהתהללו בפסוק אל יתהלל חכם (ב) התהללו כמתת שקר, כי כוונת הפסוק להפך (ג) כי קצת ישראל בזמן ההוא לא היו חוששין אל מעשה המצות למצוא חן בעיני הש"י רק אל ידיעת החכמה לבד, והיו חושבים כי הוא העיקר, כאשר יחשבו אלה הנבלים כי בה נשתתפו עם המלאכים ונבדלו מהמן העם, וזה מאשר נכסלו ונבערו במעמי המצות האמתיים שנתבארו לחכמי הספירות ופירשו אותם כפי שכלם הנקל, על כן יצא להם משפט מעוקל לחשוב כי אינם התכלית העליון, וכשלו במאמרם ז"ל [ב"ד פ"ה ג] כתוב אחד אומר [משל ח יא] וכל חפצים לא ישוו בה, וכתוב אחד אומר [משל ג ט] וכל חפצך לא ישוו בה, חפצים אלו המצות ומעשים טובים חפצך אלו אבנים טובות ומרגליות, חפצי וחפצך לא ישוו בה

מעין גנים

וכו': (ז) או למצא חן. כמנהג רשעי הדור הרע הזה מניחין תפילין לפעמים לפני ההמון ואם קול שופר ישמע בר"ה עיניו ולבו אל ספרי המינים הנכתבים בכל לשון לאמר אנן בדין ואינהו בדידהו [נלעניד כתנו לרמח על סידורי התפלה ומחזורים שנדפסו בשפת לוצו ע"י המשכילים], למה להם חיים טוב מותם מחייהם למה יבלעו רישותו את נחלת ד':

פרק שביעי

(ב) התהללו. ר"ל שחשבו מהפסוק הזה שאמר כי אם השכל וידוע אותי, שהכוונה להשיג ולהשכיל ע"י החקירה מציאות הש"י והיא הנרצית בלא עשיית המצות: (ג) כי קצת ישראל. ר"ל בזמן הנביא ירמיה שאמר זה הפסוק: (ג) ואם היו. קאי אדלעיל ור"ל בדורו של ירמיה גם אם היו מתעסקים במצות זה היה

החכמה אמר [שם] אשרי אדם מצא חכמה וכל הפצץ לא ישוו בה. וכן הפסוק הב' [משל ח י] קחו מוסרי ואל כסף ודעת מחרון נבחר, והמוסר אשר המשיל לכסף הוא עשיית המצות (1) אפילו שלא יתבאר מהן שלא לשמן, והדעת הוא כאשר נתבאר שכוונתו לשם שמים כוונתו, ועל זה אמר אל יתהלל חכם וגו' והוא מה שהוכיחם איכה תאמרו חכמים אנהו הוכישו חכמים וגו' כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי, השכל הוא הציוד בשכל עושי המצוה והיא האמונה או מוסר השכל כאומרו קחו מוסרי ואל כסף, והוא עשיית המצות בדקדוק כי לא עם הארץ חסיד, והיא המדינה הג' שהוכיח הפסוק והאונת למצותיו, וידעת הש"י הוא עשיית המצות לשמן.

ואם תאמר כי לא תרצה לשמוע לפירוש הזה כי אם לפירוש אחרון (2) הגאונים בזמן וראשם בחשיבות, אשיב ואומר כי יותר ראוי להאמין לנביא עצמו אשר יפרש דבריו מלשמוע שום מפרש בעולם, והוא עצמו פירש מהו ידעת השם יתברך, אמר [ידיה כב טו] אבך הלא אכל ושתה ועשה משפט וצדקה או טוב לו, הן רץ עני ואביון או טוב הלא היא הדעת אותי נאם

מעין גנים

הלשון דחוק והכוונה לרעתי בעשותו המצות סתם כאשר נצטוה אפילו לא יתבאר לו שורש המצוה וקדושתה וזהו הנקרא שלא לשמן, והוא דחוק: (3) הגאונים בזמן. הוא הרמב"ם ז"ל עיין בשמונה פרקים הנרפסים בש"ס ותבין: [בהקדמה לשמונה פרקים, וכמו"ג ח"ג פנ"ד]

(4) החכמה המדינה הגדולה המודנה הרביעית. גם הוכיחם על מעשי המצות אשר הזכרתי שהיו עושים למרמה להאמינם כי אלו חלק התמן שיתעסקו במצות הגופניות הדומים להם, אמר איש ברעהו יתללו וכו' כי כל אח עקוב יעקב שכתך בתוך מרמה מאנו דעת אותי, הדי פירש כי בלתי ידיעה את הש"י עשיית המצות שלא לשמן. ועל זה אמר חפצי והפצץ לא ישוו בה.

וכמו שהתחילה הפרשה [משל ג] בני תורתו אל תשכח ומצותי יצוד לבך, וביאר אחרי כן כי על עושה המצות לשמן מדבר, כמח אל ה' בכל לבך ואל ביעתך אל תשען, הפך הנבלים האלה העושים חכמת הקבלה אשר קבלנו פה אל פה בסיני ומתעסקים בחכמת אריסטו וחכריו (1) המזכירים מהם, ואמר בפירוש כבוד את השם [מהדק וכו' מוסר ד'] בני אל תמאם, כי זהו העונד מאהבת השם יתברך או היא החכמה אשר אין למעלה ממנה כאומר במדרגה הרביעית ודבק לבנו בתורתך ויחד לבנו לאהבה וליראה את שםך, אשר האהבה הזאת ועשיית המצות דבר אחד, הפך סברת אלה הנבלים האומרים בפירוש כי רוב המצות אינם רק להגיע אל זה המין מהשלימות ר"ל המדות, ועל זאת

(5) החכמה. הקדושה: (1) המזכירים מהם. כי הם אין להם עסק עם החכמה הקדושה כי לא עמדו רגלי אבותיהם על הר סיני אין להם חלק ונחלה בגבול הקודם וחלקם בחיצוניות, משא"כ אלו הרשעים כשאת נפש יוצאים מגבול הקודש אל אדמת נכר: (1) אפילו שלא יתבאר מהן שלא לשמן.

ה', תראה איך כפל דבריו לכאר השכל ולכאר ידוע, כי השכל הוא עשיית המצות בדקדוק כאומר [שמה טו ט] והאזנת למצותיו ופירשו רבותינו ז"ל [מכלוא] תדקדק בעשיית מצותיו, ולזה אמר כי אם עשה משפט וצדקה או טוב לו אעפ"י שלא נתבאר מאותו משפט שעשאו לשם הכוונת יתבדק מ"מ או טוב לו, וזהו קחו מוסרי ואל כסף, כגון שבאו לפניו עשיר ועני ויכה את העשיר שכן הדין, או שני עשירים ויכה את הזכאי, אך כאשר הן דין עני ואביון שזיכה את העני וחיוב את העשיר שכן הדין ולא נשא לו פנים כלל ולא ירא מהגבור כי אם מהש"י אשר הוא עם הדיינים כמבואר בתורה [והרים א יז] לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא, ושני בגביאים [והיג יט ו] ועמכם בדבר המשפט, ומשולש בכתובים [ההלים פג א] אלהים נצב בעדת אל, והדין הזה האמין כי שכינתו למטה בארץ ושהמשפט לאלהים הן דין עני ואביון או טוב לו, לא טוב לו לבד רק טוב בהחלט הוא הטוב האמתי העליון, הלא הוא הדעת אותי נאם ה' שזו היא החכמה אשר עליה אמר כל חפציד וחפצי לא ישוו בה הפך סברת אלה האנשים.

וְלִמָּדָה תִּשְׁמַע אֶל דְּבָרַי שְׁקִרְיָהֶם אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ הַפְּסוֹק מִפְּשׁוּטוֹ אֶל יִתְהַלֵּל חֶכֶם בְּחִכְמָתוֹ שֶׁהוּא חֶכֶם בְּמִדּוֹת הַפֶּךְ מִשְׁמַעוֹתָיו בְּבֵל מְקוֹם סֵתֶם כִּי לִיִּיף הַפְּסוֹק

בסופו ולומר כי השכל יודע היא חכמת הנמצאות אשר ממנה יודע הש"י (ט) ולא תשמע לדברי יונתן בן עוזיאל אשר פירשו על שלמה אשר התחכם מכל אדם (י) וכן גבור על יואב, וכן הדין לפרש כי אחרי שהגבור על כרחן היותר גבור, והעשיר אפילו המלך כמו שפירש הגדול [והיבט' מרג' ח"ג פג"ד], גם התחכם היותר חכם שבעולם, כמו שפירש יונתן שהיה הגדול שבכל חכמי ישראל [סוטה כח], ואתה הראית לדעת מקשר הפרשה [בדימה] ומפירושו הפרשיות של שלמה [בקלה] אשר הסכמתי אותם עם הכלל הגדול אשר כלל בסוף המורה הגדול המורה האמתי שלו הוא ספר קהלת אשר בנוא על דרך החקירה כי אליו לברו יאתה, יען שקבל החכמה ממי שבראה דכתיב וה' נתן חכמה לשלמה, הפך אלו האנשים אשר הוציאו הדבש מעדת הדבורים ואבני שהם מראשי פתנים ועשו הצרי מבשר האפעה חכמת אריסמו אשר כחש בחדוש העולם ובהשגחה וביתר העיקרים, על כן יצא להם משפט מעוקל לעשות מצות התורה כאן וכאפס, הפך החכם האמיתי במורה הגדול שלו (יב) עשוי בחכמת הש"י, סוף דבר הכל נשמע את אלהים ירא ואת מצותיו שמור כי את כל מעשה וגו' [קהלת יב ג].

וְזָדָה הַעֲנָן הַגִּפְּלֵא שֶׁהָאֱלֹהִים יִתְבַּע בְּמִשְׁפַּט עַל כָּל גּוֹי [שם יד] וְדַ מְאֹד בְּעֵינַי הַפִּילֹסוֹפִים, וְאֵלּוֹ הִיָּה שׁוֹמֵעַ אוֹתוֹ רִבֵּן שֶׁל

מעין גנים

(י) וכן גבור על יואב. בתרגום שלפנינו כתב על שמשון: (יב) עשוי בחכמת הש"י. וחתם

(ט) ולא תשמע. ר"ל לא תרצה לשמוע לדברי יונתן בן עוזיאל אשר כל דבריו ברה"ק (ט):

אם מציאות השם לבד והרחקת הגשמות הדומים לכלי האומן פמיש ומחם, אבל יתר העיקרים העצמיים לתורתנו הקדושה הדומים להכמת האומן להוציא כלי למעשהו כי זהו התכלית הגדול לעשות מלבושי המלך צריכים בהכרח לאמונה, ואלו יודוף האדם אחרי החקירה לכדה יבא לכוש בהשגחת השם יתברך ולומר כי פסקה אצל גלגל הירד, ושאי שם שלימות אחר כי אם הדבקות בשכל הפועל אחר המות (יג) איש כפי השגת ידו לא ככוונת נותן שכר כמו (יד) שאמר הפילוסוף לכחודי [פתיחה מאמר א' אה א], ולפי זה יכול להתהלל החכם בחכמתו כי תדבק נפשו וכו' והנבוד בנבורתו והעשיר בעשרו, כי זה מן ההפקר, אבל אחר שאין הדבר כן כי הכל בא מאתו יתברך, הוא יתן חכמה, מפיו דעת ותבונה, לו העושר והנבורה ולמאן די יצא יתבנה, אין ראוי להתהלל כי אם בזאת שהוא בבחינתו. וכבר אמרו זכרונם לברכה (טה טו): מלאך הממונה וכו' עד צדיק ורשע לא קאמר, א"כ כמה יתהלל הנוצר בהשלים תכלית בריאתו שנברא לכבודו יתברך, והוא מה שפירש משה רבינו ע"ה ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך, ואמרו ו"ל [ברכה לו]:

אלה האנשים אריסמו היה מלעיג עליהם לעג לא ישוער, אכן מי שלמד החכמות אשר לא תמצא בארץ החיים כי אם מאת ה' מפיו יתברך כמו שעשה ידו שלמה ע"ה יתבאר לו ממנה הכלל אשר כללו מרע"ה בשם קב"ה [דברים יב ועתה ישראל מה ד' שואל מעמך כי אם ליראה וגו'] ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה [איז כח כח] והיא ידיעת הש"י עשיית המצות לשמן, וסוד מרע בינה [שם] והוא השכל אשר המשילו לכסף, וזו היא החכמה והתבונה אשר אמר מרע"ה כי היא חכמתכם ובינתכם. ועל זה אמר הנביא כי לא יתהלל המתהלל כי אם בזאת יתהלל המתהלל, השָׁפֵל עשיית המצות בדקדוק, וְדוּעַ עשייתן לשמן, הן הן היראה ואהבה אשר בהם חפץ השם יתברך מברואיו, ועל זה אמרו אחרי כן (יג) ולעבוד ה' בכל לבבך לשמור וגו', הרי ביאר בפירוש כי חפץ השם מברואיו אינו כי אם היראה והאהבה הבאה מעשיית מצותיו בדקדוק ולשמן, הפך המנאצים המעמיקים מדי' עצה. וְשֵׁם סיבת אלו ה' רברים שזכר אל יתהלל כי אם בזאת יתהלל המתהלל, כי אני י"י עושה חסד וגו', וזה כי כבר כתבתי כי החקירה האנושית מבלי הקבלה לא תשיג כי

מעין גנים

כונת נותן שכר רק זה בטבע המושכלות, וכבר הודעתך לעיל [פ"ב] בשם נשיא ישראל הרב בעל גור אריה שזה כפירה גמורה, ותראה את אשר כתבנו שם ותעמד מרעיד: (יד) שאמר הפילוסוף. הוא הפילוסוף הראשון אשר דבר עם מלך הכוזרי קודם ביאת החבר אליו. תראה בדבריו שהיה

ספרו (טא): (יג) ולעבוד. את השם כו': (יג) איש כפי השגת ידו לא ככוונת נותן שכר. כבר הודעתך כזכות דבריהם שאומרים שהשארית הנפש הוא רק מה שהרויחה אותן המושכלות והחכמות שהשכיל הם נשאים רבוקים בשכל הפועל, א"כ הוא כל אחד כפי המחקר אשר חקר מושכלות, ואין כזה

משפט כאומרו אנשי חיל, ואשכור מלחעות עול, והצדקה כנגד העושר כי זהו תכליתה, ואתה תבחר ולא אני כי לא באתי אלא להדים מכשול מדרך עמי פן ימעו במגדל אשר בנו להם בני אדם (יט) וכבר נתצתי ת"ל עציו ואבניו.

וְרֵאָה אתה המעיין ממ"ש הנביא אחרי זה הפסוק (ימיה ס' כ) הנה ימים באים נאום ה' ופקדתי על כל מול בערלה על מצרים ועל יהודה ועל אדום כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב, שמעו את הדבר הזה אשר דבר ה' עליכם בית ישראל, כה אמר יי' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהם. כבר הקדמתי לך (פ"ד) כי כמו שהצלם הכנה לדרך הארוכה והמסוכנת הוא החקירה (כ) האנושית, כן הברית הקדוש אשר חתם בבשרנו הוא הכנה אל דרך הקצרה

מעין גנים

נתתי לך חכמה כי חפץ חסד אני, נתתי לך גבורה לעשות משפט כי חפץ אני במשפט, נתתי לך עושר כי חפץ אני בצדקה, ועיין בדברי הרב: (ס) כי טוב חסדך מחיים. והחכמה תחיה בעליה: (ט) וכבר נתצתי ת"ל. הנה אם היות שיש מקום עוד לפרש הפסוק הזה אין מן הצורך להאריך (כי אין זה מכוונת החיבור) כיון שסיפיקו מאד דברי המחבר הרב הקדוש, ודברי האנשים האלה המה רחוקים חרים מכוונת הנביא בפסוק, כל המשכיל הרואה יראה יתרון האור: (כ) האנושית. ר"ל כי צלם ודמות האדם הכנה אל החקירה להיותו בעל שכל, והוא מותר האדם מן הבהמה בשכל והכרה, ע"כ

הכל בידי שמים חוץ מידאת שמים. - וכבר כתבתי בילדותי פירוש צח ונאה לזה כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו כו' כי הכינים האלה (טו) חוזרים לשם יתברך כי הכל בא מאתו (טז) ואפשר הוא הסיבה השנית, כי באלה חפצתי למה יוכל להתהלל בהשכל כי אלה הם חפץ הש"י מברואיו כאומר מה ה' שואל מעמך, וכאומרו (השע ו' ו) כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת אלהים מעולות.

וְאֶחָרֵי שפירשתי הפסוק מסכים אל האמת ואל דברי אדון הנביאים אשר כלם יונקים ממנו ולא נאו כי אם לפרש דבריו, תוכל לכוזר גם כן (עד כאן בפסק) כי יחזור כי באלה הג' שזכר (י) על דרך כי חסד חפצתי, ועל כן הזכיר ג' ענינים כנגד ג', החסד כנגד החכמה כי חסד השם יתברך על בראיו (י) כי טוב חסדך מחיים, והמשפט כנגד הגבורה כי תכלית הגבורה לעשות

פוקד גמור: (טו) חוזרים להשם יתברך. ר"ל בחכמתו בגבורתו קאי על תיבות השם ההוי"ה הנאמר קודם בפסוק, ושיעור הכתוב כה אמר ד' אל יתהלל החכם בחכמות ד' ובגבורות ד' כי הכל מאתו ית"ש ולמה יתהלל האדם כמה שלא השיג וסיגל בבחירה: (טז) ואפשר הוא. ר"ל כל אותן הענינים אינם עצמיים לו רק אפשריים, ואפשר שיתן אותם הכורא ית"ש אל האדם ואפשר שיקחם ממנו כי זה אינו בבחירה מהאדם (כ): ע"ז דרך כי חסד חפצתי. היינו חכמה וגבורה ועושר הם חסד ומשפט וצדקה שזכר אח"כ כי אני ד' עושה חסד ומשפט וצדקה בארץ. כי באלה חפצתי, ר"ל

בדקדוק מארבה ואז יקרא אל ה' ויענהו, והתפארות החכמות החיצוניות בעתה ובשעתה כי השכל יארבה במבע - ועוד אדבר בזה בסייעתא דשמיא [פ"א] - מאסו בבת המלך ודבקו בבת אל נבר, ע"כ אמר ופקדתי על כל מול בערלה וערכם בניים, אחרי שנסגו אחור מהקדושה הנפלאה אמר על מצרים ועל יהודה ועל אדום, ונתן סיבת זה התעורבת כי הצד השוה שבהם שכלם ערלים אלה ואלה, אלא שאלה ערלי בשד ואלה ערלי לב. על כן הזהירם אחרי כן (כד) שלא ידמו אל הגוים ולא ילמדו דרכיהם כי הם דרכי הפבע, ודרך ה' אשר בה נתיחדנו מהם למעלה מן הפבע, הוא תורת אלהינו בעולם הבא. הוא אומרו [ש"ב] אל דרך הגוים אל תלמדו, ותרוחו מזה כי מאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה, כי התורה הנתונה מן השמים תמשול על המערכות העליונות.

(כ) והמובטח והיא דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ומי שנמול וקבל תורה ועזבה ר"ל עשיית מצותיה בדקדוק ולשמן, הנה ערלתו עמו ולא הועיל לו הברית כי אם הכאב לבדו נשאר עמו, ולפי שרשעי דודו של ירמיה היו מתפארים בחכמות חיצוניות ועושים עסק תורת השם כאומרו בפירושו, הוכישו חכמים, הנה בדברי השם מאסו וחכמת מה להם [ירמיה ח ט], על מה אברה הארץ וכו' ויאמר י"י על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם [שם ט א], הוא המשל אשר המשלתי [בפ"ה] בעצמו ובלשונו כי אלה הנבלים דומים לאיש מצא ונשא חן בעיני המלך ונתן לו את בתו לאשה והוא רוח זנונים בקרבו ולקח לו אחרת שפחה זונה ליופיה וגרע שארה בסותה ועונתה של בת המלך, וכן אלו הנבלים נתן להם (כג) מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא בתו מן השמים, ולפי שהתפארות התורה הזה (כג) הוא מאוחר כי צריך לעשות המצות

מעין גנים

באים נאום ד' ופקדתי על כל מול בערלה על מצרים ועל יהודה ועל אדום ועל בני עמון ועל מואב ועל כל קצוצי פאה היושבים במדבר כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב. הנה יקשה א' אומרו ופקדתי על כל מול בערלה על מצרים וגו' הנה מול בערלה אכולהו קאי ובאמת הגוים אינם מולים לגמרי כאשר מסיים כי כל הגוים ערלים וגו'. ב' שהקשינו למה הכניס את יהודה בין מצרים ואדום. ג' מאי שנא דוקא אלו האומות מצרים ואדום עמון ומואב ואח"כ מסיים בכל הגוים. ד' קצוצי פאה מה הוא.

צלם דמות תבניתו מוכן אל החקירה: (כ) והמובטח והוא דרך ה'. כבר דברנו מזה [לעיל פ"ה] מה שאמר הש"י לאברהם בציווי המילה התהלך לפני והיה תמים: (כג) מלך מלכי הקב"ה בתו מן השמים. היא התורה הקדושה: (כג) הוא מאוחר. ר"ל תפארת התורה ומעלתה היא התדבקות בהש"י ויקרא אל ה' ויענהו, והוא מאוחר כי לא תבא לו המעלה הזאת תיכף בהתחלה ראשונה: (כד) שלא ידמו אל הגוים. הנה דברי הרב הקדוש לא יספיקו בכאן כי למה הכניס את יהודה בין מצרים ואדום, וז"ל הפסוק [ירמיה ט כד], הנה ימים

וקרוב אני לומר כי אלה החכמים שצנעק עליהם ידמיו ע"ה לא בחכמות חיצוניות לכד היו חכמים אלא כי גם בחכמה אמיתית היא תורת אלהינו במעשה בראשית

מעין גנים

ישכון ולא לחנם הלך הזרזיר אצל העורב אלא שהוא מינו, כי הן הנה מערב רב מהגנים המעורבים בישראל.

והנה ראשית התערובות בישראל היו המצרים שיצאו הערב רב ממצרים ונתערבו בישראל ואח"כ נתערבו אדומיים ביניהם דהיינו ג"כ גרים אדומים והם היו מוכנעים תחת יד מלכי יהודה לא תחת יד מלכי ישראל (ע"כ נכתב בפסוק מצרים קודם יהודה ואדום אחריו) ונתערבו ביניהם ונתגייירו אבל לא לשם שמים, וזה שנאמר בשעת החורבן ראשון ושני נשים בציון ענו [איכה ה יא], ונתערב זרע פסול בזרע כשר, וגם עמון ומואב בשעת החורבן נשים בציון ענו, כי אדום ועמון ומואב היו בשתי החורבנות ולא פנו אל כסף וזהב רק על ס"ת ועל נשי ירושלים. הנה כל אלה הגם שהם כשרים עפ"י הדין כי נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, תערובות פסול הוא בישראל, וסוף סוף שורשן פורה ראש ולענה וערב להם לחם שקר ובילדי נכרים ישפיקו, וסימניהם כל רואיהם יכירון כי הם קצוצי פאה וכרשים לילך בפאות הראש והזקן כרת של תורה רק כדרך עמי הארצות דרך שחץ כבנות הערלים והם הם אשר מבאישים ריחם לילך בדרכי חכמות החיצוניות ועוזבים את התורה ועתידין להתבער עד גמידא בימי אפילה. הנה כל אותן הכיתות הגם שהם נימולים, הם נימולים בערלה כי הם ערלי לב. בני אל יהיה לך שום התחברות עמהם כי כל

וג"כ עפ"י מה שהודעתוך נאמנה שכטבע האיש הישראלי הוא בירדשה מאברהם אבינו להתהלך במישור לא לחקור בחכמות חיצוניות כאשר כבר הודעתוך שהש"י אמר לאברהם במצות המילה התהלך לפני והיה תמים, ואח"כ הבטיחו כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו את דרך ד'. ע"כ בטבע האיש הישראלי הגם שהוא ח"ו בעל עבירה למסור את עצמו על קדושת שמו ית', ובפרט כאשר קבלו בני ישראל את התורה ושמעו מפיו ית"ש בלי שום אמצעי אנכי ולא יהי לך, נשאר יתר תקוע בלב בני ישראל, לעולם ד' הברך נצב בנשמותינו, ואלו ההולכים בשרירות לבם אחרי החכמות חיצוניות ופרקו עול מוסרות התורה, תדע שאינם מבני עמינו רק מתערובות ערב רב אשר הם לקרן ממאיר לבני ישראל. והנה זה קרוב לימות משיחנו מתגלה נבלותם לעין כל איך אין להם חלק ונחלה בישראל ויבדלו ישראל מתוך העדה הרעה ויבא בעל הכרם ויכלה את קוציו, רק כל זמן שהשושנים מעורבים בין הקוצים הש"י חס על השושנים. ע"כ אח"י ורע"י סודו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ולא תתחתן כם בתך לא תתן וכו'. והנה הם נימולים כי נולדו בינינו, אעפ"כ הם נמשכים אחר הערלה כי אין להם חלק בנחלת ד', ומאוד יתיפה בעיניהם חכמת הגוים וקשוטיהם ומלבושיהם ומנהגיהם כי כל עוף למינו

ובמעשה מרכבה היו בקאים ובהזכרת השמות בבחן ובפעולתן, לא חסר מהם דבר כי אם העיקר הגדול אשר הוא התכלית העליון אשר בעבורו נברא העולם - לבר עשיית המצות בדרוק ולשמו יתברך - זו היא ידיעת השם כאמת כאשר הקדמתי, והוה תכלית הברית הקדוש אשר חתם בבשרנו כאומרו [בראשית ז' 1] להיות לך לאלהים ולדעך אותך, כי נהיה נבנים ומשועבדים לקבל עול מלכות שמים ועול מצות, אבל חכמי דורו של ירמיהו היו שלימים בכל מיני החכמה כן חיצונית כן פנימית, והיו בושחים על חכמתם הפנימית להוכיח השמות להנצל מן האויבים.

אמרו חז"ל ידעי האמת [איכה רבי פ"ב ה] על הפסוק [איכה ב' ב] חלל ממלכה ושריה, אלו שרים של מעלה, אתה מוצא עד שלא באו שונאים היה ירמיה ע"ה אומר להם חזרו בכם ועשו תשובה עד שלא יבאו שונאים, אמרו לו אם יבאו שונאים מה הם יכולין לעשות לנו דין אמר אנא מקיף לה נורא ואחרינא אמר אנא מקיף לה מ"א ואחרינא אמר אנא מקיף לה פרולא, אמר להם הקב"ה ברילי אתם משתמשים מה עשה עמד ושינה שמותם של מלאכים דין דהוה עביד על נורא הוה עביד על מ"א ודין דהוה עביד על מ"א עבדיה על פרולא כיון שגרמו עונות ובאו (כה) שונאים התחילו מזכירין שר של פלך עביד לי מלא פלך א"ל לית בחילי דאנא מורם מינה

היינו דכתיב [שעי' כ' כח] ואחלל שרי קודש ואתנה לחרם יעקב וישראל לגרופים. ועוד אמרו באיכה רבתי כי הגבורים היו בושחים בנבורתם והעשירים בעשרם הזכירו שם מעשידיהם (ט) שהיו יכולים להספיק לירושלים כל אחד לכמה שנים, ולפי שהיו יותר גדול מאלו הכפחונות הוא בפתח החכמה, אמר [ירמיה ח' ח] איכה תאמרו חכמים אנתו ותורת ה' אתנו [אכן הנה לשק עשה עם שק ספרים]. אכן כאמת הנה לשק עשה אותן הסימנין (ט) והאותיות הגדולות כי אנבי אגרום שלא יועיל לכם, כלשון אך לשק שמרתי [שיא כ"ה א], כי אחלל שרי קודש ולא תועיל חכמתם כלום, כי החכמה היא מה תועיל כי אם לאשר נדבק באהבת השי"ת מצד עשיית מצותיו הוא מציאת הן אשר הקדים ארון הנביאים אשר מרח בכל כחו לקיים חצי מצוה, אז יבדיל משה [ירמיה ד' טא] ועדיין לא הגיע זמנה. אם נא מצאתי הן וגו' הודעני כי ואדעך למען אמצא הן בעיניך וכבר פירשתי.

וזדוהו שאמר הוכישו חכמים חתו ונלכרו הנה בדברי השם מאסו, הוא עשיית המצות מאהבה, וחכמת מה להם. ואחר שנתרעם מהם מעזיבת התורה וכלתי ידעיים את השם יתברך כאשר הזכרתי אמר לנו' הכתות יחד אל יתהלל חכם בחכמתו כיום מחר כי תבא שכם ולא הגבור והעשיר כי אם כזאת תוכלו

מעין גנים

אמרו (ט): (ט) שהיו יכולין להספיק לירושלים. ג"כ הוא במס' גיטין [נ.]: (ט) ואותיות הגדולות. המורים על יחודי השמות והזכרת

הסימנים הללו מורים שאין להם חלק ונחלה עם ישראל, ויעקב בחר לו ד' ישראל לסגולתו (ט): (ט) שונאים שינו. צ"ל

ובצוואתו במלכים [מ"א כ ב] אנכי הולך וגו'
 ושמרת את משמרת ה' אלהיך וכו' ללכת
 בדרכיו לשמור חוקיו ומשפמו ועדותיו בכתוב
 בתורת משה למען תשכיל את כל אשר
 תעשה ואת כל אשר תפנה שם, הזהירו שלא
 יסור לבנו מן התורה תמיד ולא יסרידהו
 העסקים להסיר דעתו מן הכלה דיפיפיה,
 והוא אומרו ואת כל אשר תפנה שם, בכל
 עסקך לא תסיר דעתך ממנה, חו היא סבת
 ההצלחות, הפך בדבר ה' מאסו וחכמת מה
 להם. ומה שאמר ואתה, בעבור שצווה לכל
 ישראל [והיא כה ח] שמרו ודרשו כל מצות ה'
 אלהיכם, והוא המדרגה הראשונה [מן הכתיב
 השכל ידוע] השכל, והיא השלישית בפסוק אם
 שמעו תשמעו, אמר ואתה אשר קבלת
 מהחנינה והחסד יותר מכל ההמון הזה צריך
 שתהיה יותר נבנע (נח) ומשועבד למצות
 השם יתברך - כמו שהקדמתי בפרק השני -
 ותדעו דייעה יותר ניכרת ומפורסמת מכלם,
 וזהו אמרו ועבדהו בלב שלם זהו השכל,

מעין גנים

אפילו לבעל השכל רחב, כי החוקר
 כשואב לחקור מטה הדעת לטוב ולרע
 להקור בכל צדדי חלקי הסותר (וזה בחי'
 עץ הדעת טוב ורע) ואין זה לב שלם
 כיון שברגע לבו נטוי לרע ג"כ עמש"ל
 ותבין בטוב טעם. וז"ש רוד לשלמה
 ואתה שלמה בני ר"ל גם שאתה שלמה
 בני לב משכיל ושכל רחב נתן לך הש"י,
 עכ"ז רע את אלוקי אביך היינו אמונה
 בקבלה ולא ירדן לבך לחקור ועבדהו
 בלב שלם. כי כשתרצה לחקור אין זה
 עבודה בלב שלם כמ"ש כי הלב נוטה
 כרגע לטוב ולהפכו:

להתהלל בחשובה ומעשים טובים כלשון
 המקודשים ז"ל ידעו האמת שהזכרתי. ואתה
 בני הנאמן לי תקח את אבני המגדל אשר בנו
 בני האדם ותשלך אותם מחוץ אל מקום טמא
 ועפרות זהב תקח, טוב לי תורת פך מאלפי
 זהב וכסף ותעשה לך מגדל עץ שם ה' בו ירוץ
 צדיק ונשגב.

ואביא לך ראיה מהמשענת האחרת אשר
 נשענו עליה, ומהקיר אשר נסמכו
 בה, כי ממנה תצא נחש ונשכם אשר לא יוכלו
 להרפא, והיא צוואת רוד ע"ה לשלמה ע"ה
 ואתה בני שלמה רע את אלהי אביך ועבדהו,
 חשבו אלה העוורים בעבור שאמר ואתה כי
 היה מדבר עמו ביחוד ברבר אשר נתייחד מכל
 המון ישראל, והיא ידיעת הש"י מצד החקירה
 אשר לא ישנו אליה ההמון, ואלה השומים
 מדוע לא ראו סוף הפסוק ועבדהו, אולי היו
 קורין ודי [פי' ידעה ה'] ולמה לא הסכימו זה
 הפסוק עם המקור אשר יצא ממנו, כי זה
 הפסוק נאמר בדברי הימים [והיא כה ט],

המלאכים סח': (נח) ומשועבד למצות הש"י.
 הגם שפירוש הרב נעים, עכ"ז גם מה
 שפירשנו לעיל בפסוק הזה הוא נחמד
 ונעים. והיינו אלקינו הפירוש הוא אשר
 הושג לך אלקותו בקבלה מהאבות, והנה
 הם אומרים שלא יספיק הקבלה רק לדלי
 השכל אבל הבעל דעת מחויב דוקא
 לחקור, (והגם שבעל חובת הלכות כתב
 ג"כ כן כבר כתבנו לעיל [פי' אות ח] טעמו
 ונימוקו בדור דיעה שלו ושהוא לא כתב
 כן רק על היחוד לא על אמונה המציאות
 עמש"ל ותבין) ואנחנו כתבנו לעיל שדעת
 חכמי האמת הוא בהיפך ושאסור לחקור

כסלא לאוגיא והן המה לרישי עמא בקיזמא סגיא ומרבית העם נושאים להם פנים ומכבדים אותם בכיבודא דמצוה זו ואין איש שם על לב שמעשיהם במצוה זו כמעשה קוף בעלמא וכו', ע"כ שומר נפשו ירחק מזה ולא יכבד בכיבודא דמצוה זו לכת הארורה הזאת וכו', הן המה כתות הערב רב המבוארים בזוה"ק ותהי זאת נחמתינו בהתודע לנו שאין להם חלק ונחלה באלקי ישראל ובתורתו ואינם בכלל ערבותינו וכל בית ישראל יהיו נקיים לפני ד' עד עולם ובמהרה יגלה כבוד מלכותו וכו' וצדיקים ישמחו ויעלצו לפני אלקים.

ובהגהות מהרצ"א פ' פנחס רל"ב ע"ב, נ"ל כל הנהו קיצין שכתבו הראשונים ברוה"ק והנה כלו כל הקצים נ"ל שכל אלו הדברים נאמרו על העיכוב אשר הם מצד האומות אבל העיכוב שהוא מצד הערב רב אשר בקרבנו הם יושבים ובפרט אשר מרבית העם מתחנתים עמהם זה גורם אריכת הגלות אפילו בהגיע הקץ ירחם הש"י.

פד) הגירסא בפנים משזבשת ותוקן עפ"י המדרש ומעתה א"צ להג"ה זו.

פה) כמבואר בזוה"ק ריש פ' ויקרא עה"פ שאל לך אות וכו' הווי ידעין גו אתון חכמתא עלאה וידעין גו אתון עלאין וגו אתון תתאין וכו' ועי' בניצוצי אורות.

וחיתון, כי ראיתי רובם ככולם פוקרים גמורים פתם פת כותי ומאכלם כשר חזיר ועל בנותיהם הוא אומר ארור שזכב וכו', כי בניהם ובנותיהם בחזקת בני הנדה ובאפשר מרביקין מטותיהן זה לזה כי ראיתי שהם חשודים על כל התורה וחלק משמן חכם ואחריתם מר כלענה ויאמרו לאל סור ממנו ודרכיך לא חפצנו, הן המה היו בעוכרינו בגלות המר הלז. הג"ה, ותדע אשר המה אינם נכנסים עמנו כגדר הערכות כיון שאינם מאמינים בתורה ובמצותיה המה כגוים גמורים, וכ"כ יסיר הש"י בדילינו ויקרא אותנו וכו' ותדע כי זה גמר הבירור קרוב לימות המשיח אשר הש"י הבטיחנו וברותי מכם האנשים המורדים והפושעים כי והמה יהיו לחרפות ולדראון עולם וימותו בט"ו ימי אפילה כמבואר בזוה"ר.

והוסיף ע"ז בדרך פקודיך מ"ע ב' חלק הדיבור אות יט וז"ל, וזאת לדעת דבכל מצות התורה המוסרים והאפיקורסים דינם כמומרים לכל התורה וכו' אפיקורס מיקרי כשאין מאמין בתורה שבע"פ אפילו על א' מדברי חז"ל וכו', הנה ג"כ בנידון דידן המוסר והאפיקורס שמלו צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית, הנה תדע הקורא הנעים בעוה"ר שכיח הזיקא בדורות הללו עקבות משיחא גמר הבירור אשר בעוה"ר אינהו נפישו מינן וקיימו עלן בכלי חמס כי

פרק שמיני

לבאר כי נצמדינו לבלתי לכת אחרי ההקשים המכריים.

ואחרי אשר ישגב במגדל ה' ותורתו, צריך עוד להכניס עמו חצים ואבני כליספראות, והם כבישת יצרו, והוהד מהביט אל הנשים אשר הם מצודים וחרטים, כמאמר המשורר ומוצא אני מר ממות את הנשים, הוכישו מבפן, בחרו צידה, הם כמצודה, פירש אותה יד השמן. ועל כל אלה העיקרים הגדולים שהם עמדי התורה אמר וזכרתם את כל מצותי זהו העמוד הראשון, עשו סימנן למצות [מצות ציית] כדי שתזכרם תמיד. ועשיתם אותם העמוד הב', ופירש תועלת העמודים על ראשון ראשון ולא תתורו אחרי לבבכם, ועל אחרון אחרון ואחרי עיניכם, ופירשו המקורשים יודעי האמת [טרכת יב:] אחרי לבבכם זו מינות, ואחרי עיניכם זו זנות, ביארו כל מה שהארכתני בביאורו.

והחכם [שלמה העיה] בראותו תפארת אלו העמודים ויקך תפארת גדולתם, מיהר מצוא משל לכלול שניהם יחד והוא משל הזונה, כי הנגלה הוא על העיקר השני, והמכות במשלו העיקר הראשון אשר ערכו על האחרות ערך הזהב אל הכסף, כאומרו תפוחי זהב במשכיות כסף. וחדש לנו חדוש כי הנפיות האלה שתיהן הדייפה אתר התאוה ואחרי ההקשים המכריים, עבדה גודרת

דיע בני כי כמו שנצמדינו לבלתי לכת אחרי תאות יצרנו כי הוא כלל גדול לעשיות מצות אלהינו יתברך, קד נצמדינו לבלתי לכת אחרי הדרכים ההקשיים אשר יעשה שכלנו [פי] להקש ולדמות דבר לדבר ע"ד התנין]. כי כמו שהיצד במבצע אודה עשיית העבירות ומואם מצות לא תעשה, כאומרם ז"ל [שבת קל]. בוכה למשפחותיו על עסקי משפחותיו, כי היו מצמערדים על העריות שנאסרו להם, כך שכל האנושי ממעה את האדם במבצע ואודה המשכלות אשר יתבארו אליו ומואם העות התורה האמתיים להאמין שכר ועונש ותורה מן השמים ותחיית המתים ויום הדין הגדול, אשר הם הפך ההיקש השכלי. על כן צריך האדם להרגיל עצמו בזכירת המצות אשר הם המשכלות האלהיות כדי להנצל ממארב השכל האנושי האורב לאדם בכל עת והוא היצר אשר אמר שצופה לצדיק להמיתו כאומרו [תהלים לז לב] צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו. וכבר הקדים המשורר רפואתו והשמירה ממנו כפסוק הקודם לזה, תורת אלהיו בלבו לא תמעד אשוריו. הרי ביאר כי בהיות הצדיק מודרדר תמיד בתורה האלהית לא יהיה פגאי לשכלו להפרידו ממשכבותיו אשר אין להם תכלית.

מעין גנים

נכתב בתוך חצאי עגולה - היינו דוקא לעשותן:

פרק שמיני
אודה עשיית העבירות ומואם מצות ל"ת.

במענה פיו בהקישו ובמושכליו תמה לבו
החקידה להאמין אליה כאשר תגזור אומר כי
אין אלהים בארץ ולית דין ולית דיינא ישמע
ויקשיב. ע"כ צוה חכם לבנו ומחכמה יונית
סוב נפה, לך לך אמרין לנוורא, תביאך בני
לידי מבוכה, וכמעט אומרה לידי כפידה.

(b) צוה האב האמיתי עליו השלום [משל ו,

הולך ומבאר כל הפרק], בני שמור אמרי

ומצותי תצפן אתך, וזו פירוש וזכרתם, שמור
מצותי וזיה, זהו ועשיתם את כל מצותי.
(ג) ובעבור ששלמה פירש מצות ציצית אשר
הוא סימנים למצות, (ג) הזהיר על הסימנין
קשרם על אצבעותך וגו' ויאהב הכלה
היפיה חכמת התורה שתהיה מוזמנת לו
תמיד להשיב לשואליו דבר כאומרים חכמים
ו"ל שיהיו הדינים מבוארים לו כאחותו שהיא
אסורה לו, ואז תשמך מאשה זרה וכו' (ד) זה

עבירה, כי הרודף אחרי הזונה יאמר בלבו
והלא איני עובר על לאו הכתוב בתורה אם
אינה קדשה מפורסמת ועוד כזה אעשה גדר
לכלתי חטוא באשת איש. גם הרודף אחרי
החכמות החיצוניות יאמר איני רודף אלא
בעבור הדבש שנמצא בהם אבל לבי יהיה
בטוח באמונת ה' ובתורתו, אני אקרא ולא
אפה. והודיע שלמה ע"ה בחכמתו כי הם
בופחים אל דבר שקר, כי יצרו של אדם אם
משביעו רעב ואם מרעיבו שבע, ואם היה
גודד עצמו מן הזונה המופקרת היה משים
בינו ובין אשת איש חומה גבוהה דלתים
ובריח, אך אחרי אשר נצחו יצרו בדבר קל,
כאשר תפגוש בו אשת איש ותחבקהו יקרה
לו מה שיקרה לגחלים אשר באמצעות העצים
הדקים יבערו בעצים הגסים. וכן אחרי אשר
תמצא חן החקידה בעיני החוקר וישמח

מעין גנים

ביאור חסד הוא, היינו לא יקשה לך הרי קין
נשא אחותו (וכן הדורות הקודמים אשר
מהם נשתל העולם) אמר חסד הוא, חסד
עשיתי עם באי עולם הקודמים כי לא היה
להם נשים אחרות לקיום העולם, משא"כ
כעת הוא האיסור בכרת.

והנה כן יארע להמשתדל בחכמה וירצה
להשתדל בחכמות החיצוניות בהיקש
ומושכל, אם תאמר שהיא אסורה הרי כל
הדורות הקודמים ואברהם אבינו מהיכן
הכיר את בוראו, אבל חסד הוא עם הדורות
הקודמין שלא היה להם תורה, אבל כיון
שנחנה התורה נאסרו חכמת חיצוניות
לעולמי עד (ה). והנה חז"ל דרשו [שכת קמה:
ע"פ אמר לחכמה אחותי את] אם ברור לך הרבר

(b) צוה האב האמיתי. היינו שלמה ע"ה והוא
אמר בני שמור אמרי וקרא להקורא בספרו
בני להיות מדריך אותו בדרכי התורה כאב
את בן ירצה, ע"כ כתב המחבר האב
האמיתי המדריך בדרך הישר לעוה"ב:
(ג) ובעבור ששלמה פירש מצות ציצית. ר"ל
הדברים הללו שאמר כאן במשלי הם פירוש
לפרשת ציצית שאמר משרע"ה בתורה:
(ג) הזהיר. הוא ג"כ: (ד) זה זנות. הנה אמר
המלך החכם אמור לחכמה אחותי את [משלי
ז ד], ולא אמר אמי את או בתי את, ונ"ל
דהוא ענין נפלא, דהנה באיסור ערות אחותו
נאמר בתורה [ויקרא כ יח] ואיש אשר יקח את
אחותו וגו' חסד הוא ונכרתו וגו'. וכתבו
רז"ל [ע"י פירשי שם ובילקוט ויקרא כ ימו תריכה]

הוא ירא משני דברים האחד הוא אולי היא מהתלת בו ועושה זה כדי לנסותו, והשני כי ירא מבעלה אשר לא יחמל ביום נקם, והיא בתכמתה תרצה לו שתי קושיותיו אליבא דהלכתא, (ה*) על הראשונה זבחי שלמים עלי וכו' הבעירה לבו במאכל ובמשתה ובתיקון המרכדים על כן יצאתי לקראתך לא לנסותך כאשר חשבת, והקושיא השנית אין האיש בביתו. והעני הזה הוא נתפס בדבריה המנו בפלפולה. וכן יקרה למי שישתכר בין ההקשים הסבירים, כי הוא כיון מתחלה לתועלת החכמה לכד ולא להפסד מדרכי תורה חלילה, ואחרי שעברו לו דבריה ויצא הקצף מלפני השם עליו ועל עסקו בתכמות חיצוניות ועזבו תורת אלהיו, תסתלק ממנו השמידה ומעדרו קרסוליו ושמע לחלקת אמרי הנבירה.

זנות, מנבירה אמריה החליקה אלו הן החכמות הנבירות, וזה שאמר אמריה החליקה.

ויש לעיין במתיקות משלו ונועם ראייתו שאמר תחלה שהאיש המזנה היה מבקש הזונה כי הוא הלך אליה, ואח"כ אמר כי היא מפתה אותו והחזיקה בו ונשקה לו וכו', ולמה היתה צריכה להעניז פניה (ה) והלא לא יצאה מפתח ביתה, אבל ביאור הענין כאשר ביארתי, כי העני הזה לא היה מבקש כי אם פגויה, והודיעו שלמה כי בהתעסקו למלאות תאוותו בדבר הקל יזדמן אליו איסור חמור מר ממות וזהו איסור אשת איש, ולזה אמר והנה אשה לקראתו, מתוקנת ומוזמנת כזונה כי כאשר הרגישה האשה הזאת כי הכחור הזה היה עסוק ביצרו אמרה אצא ואפתנו אולי יפותה ואוכל לו. והוא אומר כי

מעין גנים

המקובלת מפי הנביאים ששמעו מפיו ית"ש, וז"ש אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך בין מולדת בית בין מולדת חרץ תאמרהו, וכאם לאו שלא נודע לך האיסור ופן תבא באמירה הזאת לערב חול עם הקודש אל תאמרהו כי טוב לך השתיקה. ואתה ידידי תתבונן כי הם דברים נעימים ועריבים על לב מבקש האמת: (ה) והלא לא יצאה מפתח ביתה. עד אשר הוא הולך לבקשה כנאמר בפס' וארא בפתאים אבינה בבנים נער חסר לב, עובר בשוק אצל פנה ודרך ביתה יצעד, בנשף בערב יום באישון לילה ואפילה, והנה אשה לקראתו וכו': (ס*) על הראשונה זבחי שלמים עלי וכו'. נכ' בתוך חצאי עגולה - היום רבדתי ערשי וכו':

כאחותך שהיא אסורה לך תאמרהו, נ"ל לדעתם נעשה המשל כאחותו דהנה בערות אחותו נאמר מולדת בית או מולדת חרץ, כן הוא הדבר בכאן, דהנה החוקרים לפעמים יסמכו הקישם על ד"ת ויוציאו סברתם מפסוקי התורה (לדעתם) וכהנך פסוקים שהביא הרב לעיל זהו הנקרא מולדת בית, וברוב פעמים עיקר חכמתם מבלי ראייה רק בהיקש השכל בנמצאות וזה נקרא מולדת חרץ, והנה לדעתי זהו אזוהרת שלמה על האומר ד"ת בשכל חכמתו צריך לידע שאסור לזייף התורה בחכמות חיצוניות וסברות בדדיות בנויות על אדני השכל, כי התורה היא שכל אלקי וצריך האומר ד"ת לבנות יסוד מאמרו על הקבלה הנאמנה

הפנימית תהדת תלמידים חריפים אשר הגיעו להוראה, ואף אותם המורים הפילוסופים אשר ראיתי אני העני בעיני, הרכה מהם אשר הם היו סיבת אבידתנו. (מ) והפליג אח"כ בתועלת החכמה האמיתית חכמת התורה ע"ד קחו מוסרי ואל כסף ודעת חכמה טובה מפנינו. וכבר פירשתיו ת"ל, אח"כ חבר פרשה אחרת להודיע מעלת התורה בעצם שקדמה לעולם הפך חכמת הפילוסופים חדשים מקרוב באו:

ולפי שעיך דברי שלמה ע"ה על זה הענין האחרון, כי מעטים הם הנכשלים (1) בנגלה ממשלו כאומרים [ב"ב קס"ה]. ומיעוטם בעריות, אבל הנכשלים במינות אחרי המשכם לעריכות ההקשים לא ישוב לבית תורתו אחד מני אלף, ולא יכיר עוד מקומו של עולם, (1) על כן חיבר פרשה אחרת ועתה בנים שמעו לי וכו' כי רבים חללים הפילה ועצומים גדולים בכמות ואיכות, כי הזונה החיצונה לא תהדת כי אם הפתאים מעמי הארץ, אמנם

מעין גנים

בחכמות החיצוניות רובם ככולם לא ינצלו מהפיתוי. ואני אומר בדור הזה כפי מה שראו עיני אפילו אחד מאלפי אלפים לא ינצל אם יגע בה, וג"כ הנפשות הבהמיות מתגעגעים בדור הזה יותר לחכמות החיצוניות מליצרא דעבירה, כי כאשר יתפתה למינות הותרה לו הרצועה לגמרי לעשות כל עבירות שבתורה כי יכחיש בהשגחה ובשכר ועונש, א"כ זה הדרך מביאו להפקרות לגמרי ע"כ היצר מסיתו ביותר למינות. השם הטוב יציל את עמו ישראל ברוב רחמיו, אשר הם היו סיבת אבידתינו: (מ) והפליג. נכתב בתוך חצאי עגולה - שלמה עליו השלום:

(1) בנגלה ממשלו. לא לשם שמים רק עוזבים מלעשות זאת בעבור הברשת: (1) על כן חיבר פרשה אחרת. לכאורה תתמה על דברי הרב וכי ס"ד שיצרא דמינות יהיה תקיף מיצרא דעבירה ואנחנו רואים שליצרא דעבירה נפשו של אדם מתגעגע, אבל כאשר תוקדק בדבריו אומרו אחרי המשכם לעריכות ההיקשים תראה כיאור דבריו, דד"ל דהנה שלמה אמר וארא בפתאים אבינה בבנים נער חסר לב, הנה לא היה מדבר מאותן שאינם מטים לבם כלל לדרכי עבירה, רק מהפתאים נערים חסרי לב המתגעגעים לעבירה, ודבר הלמד מעניינו הוא לפנימיות המשל דהיינו העוסקים

הגהות הצבי והצדק

(ס) מבואר באריכות לעיל פ"ה אות ז.